

Hagyatékból származó magánlevelek szövegtani és stilisztikai elemzése

Készítette:

Levendula7

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Bevezetés.....	3
1.	A dolgozat megírásának oka.....	3
2.	A dolgozat célja	3
3.	A vizsgálat tárgya.....	3
4.	A vizsgálat módszere és szempontjai.....	4
5.	A dolgozat gondolatmenete.....	5
II.	Elméleti rész.....	5
1.	A levél mint szövegtípus/műfaj, az elkülönítési szempontjai, nehézségei, a levéltípusok	5
2.	A levelezés története.....	7
III.	A levelek elemzése	8
1.	A hagyatékról és a levélírókról.....	8
2.	Levelek tipizálása	10
2.1.	Levéltípusok általános jellemzése	13
2.2.	Mintaelemzések.....	15
2.2.1.	Hosszú levél.....	15
2.2.2.	Közepes levél	26
2.2.3.	Rövid levél	31
2.3.	A levélműfaj jellemzői az általam vizsgált anyag alapján	33
IV.	Összefoglalás.....	35
V.	Irodalomjegyzék.....	36
VI.	Melléklet.....	37

I. BEVEZETÉS

1. A DOLGOZAT MEGÍRÁSÁNAK OKA

A dolgozat megírásának gondolata akkor fogalmazódott meg bennem, amikor rátaláltam Vénig Lukácsné levélhagyatékára. Legelőször egy felbontatlan levél került a kezembe, és ezután kerestem meg a hagyaték többi részét. Ezeket a leveleket olvasgatva rájöttem, hogy nagyon izgalmas kutatási lehetőséget rejtenek, például azt, hogy írásaik alapján miként lehet megismerni számunkra idegen emberek történetét, rokonait és az általuk élt hétköznapiakat. Manapság igen ritkán leveleznek az emberek, így nagyon szerencsésnek érzem magam, hogy egy ilyen hagyaték a rendelkezésemre áll, és lehetőségem van a levelek elemzésében jobban elmélyedni.

2. A DOLGOZAT CÉLJA

A dolgozat célja összetett. A leveleket stilisztikai-szövegtani szempontból elemeztem, hogy minél jobban megismerhessem tartalmukat, a szövegek alapján kirajzolódó rokoni szálakat, családi viszonyokat és hogy képet alkothassak a levélírók személyiségéről, világképéről. A levelek típusokba sorolása hozzájárulhat a levélnek mint szövegtípusnak, illetve a magánlevélnek mint altípusnak a korpusz alapú nyelvészeti-stilisztikai vizsgálatához, bővítheti a műfajról meglevő ismereteinket.

A küldemények elemzésén keresztül megismerhetjük a 20. század 40-es, 50-es és 60-as éveiben élt emberek mindennapjait, ráadásul így olyan levelezők életébe is bepillantást nyerhetünk, akik emigránsként éltek egy idegen országban. Éppen ezért úgy gondolom, hogy dolgozatomnak kultúrtörténeti jelentősége is van.

3. A VIZSGÁLAT TÁRGYA

A vizsgálat tárgyát azok a levelek képezik, melyek Vénig Lukácsné hagyatékából kerültek ki. Ez a gyűjtemény 234 darab levelet tartalmaz, melyek mind a 2. világháborút követő évtizedekben, pontosan az 1940-es évek második felétől az 1970-es évek végéig keletkeztek. A levelek mind magánlevelek, melyeket a családtagok, ismerősök írtak

egymásnak. A mellékletben (37.) található egy táblázat, amely megmutatja, hogy hány levél tartozik egy-egy személyhez.

Dolgozatomban nem elemzem a hagyaték összes levelét, hanem ebből a gyűjteményből egy szűkebb korpuszt állítottam össze. A most vizsgált szűkebb korpuszt Gulyás István és Horváth János levelei alkotják, ez összesen 30 darab levél. Azért választottam az ő leveleiket, mert mindketten disszidáltak az országból, és kíváncsi voltam arra, hogy az emigráns lét hatott-e, és ha igen, milyen módon a nyelvezetükre, világképükre, kifejezés és gondolkodásmódjukra.

4. A VIZSGÁLAT MÓDSZERE

A leveleket először a levélíró személye alapján csoportokba soroltam. Később a közös csoportban lévő küldeményeket a postára adás dátuma alapján sorba rendeztem. Ezután minden levelet végigolvastam, így nagyjából megismertem a családi viszonyokat, a levélírók életkörülményeit, és ez alapján választottam ki azt a két levélíró, akiknek a levelei a szűkebb korpuszt alkotják. A kiválasztásnál fontos szempont volt, hogy lehetőleg több tartalmas levél is származzon tőlük, és legyen valami olyan sajátos háttere a leveleknek, amely alapot adhat az elemzésekhez, azaz egy vizsgálódási szempontot jelölhet ki. A levelek szövegeinek elemzéséhez Szikszainé Nagy Irma Leíró magyar szövegtan (Szikszainé, 1999) és Stilisztika (Szikszainé, 2007) című munkáit vettem alapul és az abban található elemzési módszereket alkalmaztam. A szűkített korpusz minden levelét megvizsgáltam a fentebb említett módszerekkel, ezt azonban háttér munkaként végeztem el. Az eredményeket helyszűke miatt nem közlöm részletesen, csak összefoglalóan teszek róluk említést. Levéltípusonként azonban kiemelek mindkét levélírótól egy-egy levelet, amelyet részletesebben elemzek szövegtani és stilisztikai szempontból. Ezeknél a leveleknél megvizsgáltam többek között a levélíró írásképet, szóhasználatát, a levél tartalmát és hangnemét, a szöveg egységességét, az utalásokat, mert ezek mind segítenek következtetéseket levonni a levélíró személyiségével, gondolkodásmódjával, világlátásával, életkörülményivel kapcsolatban.

5. A DOLGOZAT GONDOLATMENETE

Dolgozatom fő részében először a téma elméleti háttérét szeretném bemutatni. Az ebben a témában fellelhető tanulmányok alapján megpróbálom jellemezni a levelet mint szövegtípust, vagy műfajt. Megvizsgálom az elkülönítés szempontjait és nehézségeit, majd a tanulmányok alapján leírom, hogy milyen levéltípusokat különböztetnek meg. Ezek után röviden összefoglalom a levelezés történetét. Az elméleti részt a gyakorlati rész követi, melyben a levélelemzések kapnak helyet. Legelőször bemutatom a hagyatékokat és röviden azokat a személyeket, akiktől a gyűjtemény levelei származnak. Ezután az általam használt levéltípusizálást ismertetem, majd általánosan jellemzem az egyes levéltípusokat. Az általános ismertetés után következnek a mintaelemzések, minden típusnál 2-2 levél részletes elemzése. Végül leírom, hogy mik a levélműfaj jellemzői az általam vizsgált anyag alapján, majd ezt követi a dolgozat eredményeinek összegzése.

II. ELMÉLETI RÉSZ

1. A LEVÉL MINT SZÖVEGTÍPUS/MŰFAJ, AZ ELKÜLÖNÍTÉSI SZEMPONTJAI, NEHÉZSÉGEI, A LEVÉLTÍPUSOK

A következőkben kifejtem, hogy dolgozatomban mit értek a levél mint szövegtípus vagy műfaj alatt. (A levél ugyanis a szövegtanban szövegtípus, de hagyományosan és az irodalomtudományban gyakran nevezik műfajnak is.)

Honffy Pál meghatározása szerint: „*Levélnak azokat az írott üzeneteket nevezzük, amelyeket közvetítő (tehát küldönc, futár, posta stb.) segítségével juttatnak el egy másik személyhez vagy embercsoporthoz*” (Honffy, 2003, 7).

A levél mint intuitív szövegtípus viszonylag tisztán él a nyelvhasználók tudatában.. Szikaszainé a Leíró magyar szövegtan című könyvében a magánlevelet Szilágyi N. Sándor tanulmánya alapján az írott szövegtípusba, majd a köznapi szövegtípus alcsoportjába sorolja (Szilágyi N. Sándor, 1980, 50, hivatkozik rá Szikaszainé, 1999, 283). A tudományos osztályozás, mint a tipizálás általában is, azonban nem egyszerű feladat, éppen ezért a levelek osztályozása már régóta foglalkoztatja a tudósokat. Abban megegyeznek a levéllel foglalkozó tanulmányok, hogy elsődlegesen két típusba sorolják a leveleket, a magán- illetve a hivatalos levélkategóriákba. Honffy Pál A levelezési tanácsadó (Honffy, 2003)

című munkájában annyiban tér el ettől, hogy a hivatalos leveleket közéleti levelekként említi, és a leveleket aszerint sorolja alcsoportokba, hogy milyen alkalomból íródtak. Így a magánlevelek kategóriáján belül találhatóak a következő alfajok: a meghívólevelek, kérő levelek, köszöntő levelek, köszönőlevelek, sajnálkozást (részvétet) kifejező levelek, szemrehányó levelek, mentegető levelek, búcsúlevelek, szerelmes levelek, tanácskérő levelek és búcsúlevelek. A közéleti levelek alkategóriájára nem térek ki részletesen, mert dolgozatomban csak a magánlevelek elemzésével foglalkozom.

Karl Ermert is a leveleket elsődlegesen két kategóriába, a hivatalos és magánlevelek csoportjába sorolja (Ermert, 1979). Később egy másik tanulmányt idézve meg is határozza, hogy mik a jellemzői a kategóriáknak (Basso, 1974, 428–431; idézi Ermert, 1979, 12). A későbbiekben Ermert megemlíti a hivatalos levelek csoportjának még két alcsoportját, a teljesen hivatalos (volloffiziell) és a félhivatalos (halboffiziell) leveleket (Ermert, 1979, 160).

Eőry Vilma a Szövegtípusok és mondatok című tanulmányában a leveleket szintén két csoportra osztja, hivatalos és magánlevelekre, és megemlíti azt is, hogy a művészi szándékú irodalmi levelek nem tartoznak a fentebbi besorolás alá (Eőry, 1990, 31).

Ha a levelet stílusa szerint szeretnék elhelyezni, akkor láthatjuk, hogy külön stílust is képvisel mint az írott stílus egyik alfaja. Ezen belül levélstílus egyik következő altípusa a magánlevél, amely a beszélt és írott nyelv határán áll. A magánlevél írásos társalgás, ami annyit tesz, hogy megfigyelhető benne a társalgás közvetlensége, természetessége, de írásos formája miatt az írott stílus elemei is jellemzőek rá (Szikszainé, 2007, 581).

Habár A 20. századi magánlevelek nyelvi világa (Balázs–Grétsy, 2003) című könyv is levelek elemzésével foglalkozik, a szerzők az egyes magánleveleket mutatják be, leginkább az olvasatukat, tartalmukat, így a magánlevél mint szövegtípus leírásával, jellemzőinek általános bemutatásával nem foglalkoznak.

A dolgozatomban levélként nevezek meg minden szöveges küldeményt, amelyet postára adtak. Ezek szerint levélnek tekintem a hosszabb, borítékban küldött írásokat és a rövidebb szövegű képeslapokat, üdvözlőkártyákat is. Azért teszem ezt, mert úgy gondolom, hogy a képeslapok és a hosszú levelek funkciója rendkívül hasonló, leginkább a közlendő tartalmában és terjedelmében különbözik a kettő. Szintén a levelek között említem az olyan, átmeneti kategóriába sorolható küldeményeket, mint például egy fotó hátoldalára írt hosszabb üzenet, vagy a borítékban feladott üdvözlőlap.

2. A LEVELEZÉS TÖRTÉNETE

Ahhoz, hogy jobban lássuk a levél szövegtípus jellemzőit, érdemes röviden áttekinteni a levelezés történetét. Ezt az Irodalom és felvilágosodás (Szauder—Tarnai, 1974) illetve a Levelezési tanácsadó (Honffy, 2003) írásokra támaszkodva teszem meg. Papp László tanulmányiban (Papp, 1961) ugyan bemutat régi magánleveleket a 16. századból, de a levelet mint műfajt nem különíti el az egyéb általa elemzett írásoktól, mivel dolgozatának célja leginkább az ilyen fennmaradt iratok nyelvezetének az elemzése.

A levelezés kezdete majdnem egybeesik az írás kialakulásával. Már az ókori egyiptomiak, görögök és rómaiak is hagytak hátra leveleket. A középkorban írott leveleket még nem lehet magán- vagy hivatalos levelekként csoportosítani, mert ez a két műfaj még keveredett az írásokban. Az azonban megfigyelhető, hogy ezekben a latin nyelvű levelekben nagyon nagy jelentőséget tulajdonítottak a formuláknak, szabályoknak, amelyeket még az ókori szokásokból vettek át. A 14-15. században, a humanizmus megjelenésével, a levélírók a praktikus közlendők mellett már művésziességre is törekedtek. Ezekben az időkben kezdtek megjelenni anyanyelven írott levelek is. Ekkoriban borítékot nem használtak, a leveleket általában csak összehajtották és a címzés a levél külső oldalára írták. A leggyakoribb megszólításformák ezekben az írásokban a *Kegyelmed*, *Nagyságod*, amit nagyon sűrűn ismételtek a levélírók. A 17. században a levelek tartalma, kifejezésmódja cifrábbá, díszesebbé vált, a levélírók egyre nagyobb figyelmet szenteltek az udvariassági formuláknak és az illendőségnek. A század végére már megszokottá vált, hogy magyar nyelven íródtak a levelek. Csak kevés magánlevél maradt fenn ebből az időből, ami megmaradt, az is nagyon sokáig családi levéltárakban, káptalanok, megyék, városok levéltárában lappangott. A levélírás hagyományait leveleskönyvekbe írták le, amelyeket családi levéltárakban őriztek gondosan. A 19. században jelentek meg olyan *levélminta-gyűjtemények*, amelyek arra szolgáltak, hogy segítsék az olvasójukat abban, hogy milyen levelet illik írni egy-egy alkalomra. Egy ilyen leveleskönyv pedig „megkíméli” az olvasóját attól, hogy maga küszködjön meg a levélírással. A 20. századra elterjedtté és mindenki számára elérhetővé vált a levelezés. A háborút követő években sokan költöztek faluról városba, így távol kerültek egymástól rokonok, barátok, szükség volt a gyakori levélváltásra. A levelek szövege sokat egyszerűsödött az elmúlt századokéihoz képest, valószínűleg a felgyorsult élettempó diktálta azt, hogy az emberek minél lényegre törőbben fejezzék ki mondandójukat. Az

általam vizsgált levelek is ennek a kornak a levélszokásait követik, illetve ennek egyéni, egyedi változatai.

III. A LEVELEK ELEMZÉSE

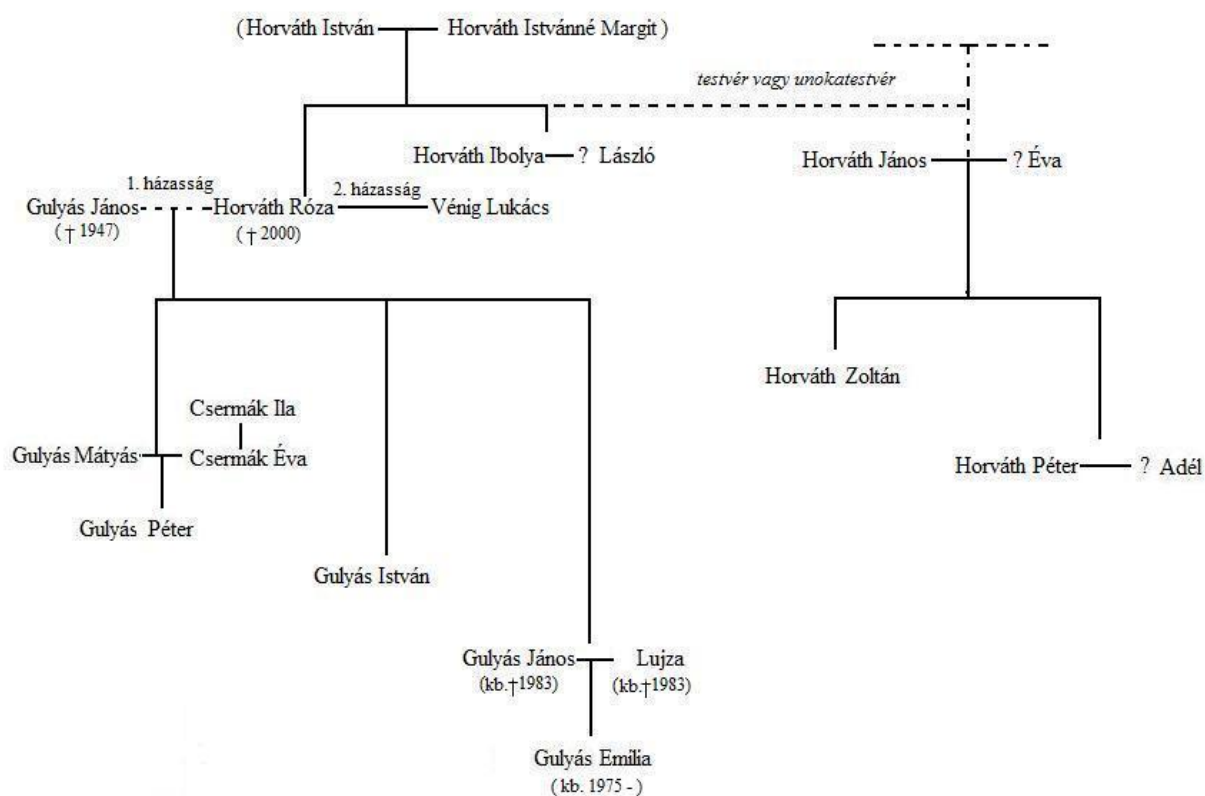
1. A HAGYATÉKRÓL ÉS A LEVÉLÍRÓKRÓL

Az elemzésemhez felhasznált üdvözlőlapok és levelek mind egy magánszemély, Vénig Lukácsné hagyatékához tartoznak, aki 2000-ben hunyt el. Az ő öröksége unokájához, Gulyás Emíliához került, aki családom egyik tagjának ismerőse. Gulyás Emília nem tartott igényt a hagyatékra, így került a családomhoz még ugyanabban az évben, majd később én fedeztem fel a leveleket egy festett faládjában régi fényképek közé keveredve. Valószínű, hogy az összes levélből, amit Vénig Lukácsnének vagy valamely más családtagjának címezhetek, csak egy töredék került hozzám. A képeslapok, levelek mind magánjellegűek, a családtagok, ismerősök személyes mondanivalóját, üzeneteit tartalmazzák. Mivel Vénig Lukácsné nekem nem volt rokonom és Gulyás Emíliát sem ismerem személyesen, így tőlük semmilyen tájékoztatást nem kaphattam a családdal és a levelezésükkel kapcsolatban. Az elemzésemben így csak olyan információkat tudtam felhasználni, amelyek a küldemények szövegéből közvetlenül kiolvashatók.

A hagyaték jelentős mennyiségű levelet tartalmaz, összesen 234 darabot. Ezek a küldemények az 1940-es évek második felétől az 1970-es évek végéig keletkeztek, illetve kerültek feladásra. A legtöbb levél Vénig Lukácstól származik, aki feleségének írt, ezek azonban legtöbbször rövid üzenetek arról, hogy merre járt, vagy csak üdvözlések, amit a férj küld feleségének és családjának. A hagyatékban található levelek Vénig Lukácsné első házassága alatt született gyermekeitől: Gulyás Mátyástól, Gulyás Istvántól és Gulyás Jánostól. Ezenkívül szép számban érkeztek levelek rokonoktól, ismerősöktől is, például Horváth Jánostól és családjától.

Az egészen távoli rokonok, ismerősök küldeményeinek elemzésével nem foglalkozom részletesen, és kevés levelük alapján sajnos a családfán sem tudtam őket elhelyezni. Ilyen hozzátartozók, illetve ismerősök például (levélbeli aláírásuk alapján) Erzsike néni, a Pongor és a Maxim család.

A levelekből kirajzolódik a rokoni és ismerősi kapcsolatoknak egy olyan rendszere, amelynek megismerése, úgy gondolom, fontos a korpusz elemzésének és az elemzés megértésének szempontjából.

A családtagok közül csak azokról ejtek néhány szót, akik fontosabbak a levelezés szempontjából, vagy akiknek a leveleit elemzem a dolgozatomban. (A mellékletben (38–41.) az összes levélíró részletesen jellemzem.)

A legfontosabb személy *Vénig Lukácsné Horváth Róza*, ő az, aki az egész levelezést összekapcsolja, ugyanis a levelek többségének ő a címzettje. Tőle származó küldemények azonban nem találhatók a hagyatékban. Első férje Gulyás János volt, aki a 2. világháború utolsó éveiben halt meg, ő lehetett a három fiú, Gulyás Mátyás, Gulyás István és Gulyás János édesapja, mindhárman az ő nevét viselik. Az anya később újra férjhez ment, Vénig Lukácshoz. Vénig Lukácstól származik a hagyaték legtöbb levele, pontosan 37 darab, melyet mind a feleségének írt. Még két személyt emelnék ki a levélírók közül: *Gulyás Istvánt*, a középső fiúgyermeket és *Horváth Jánost*, aki valószínűleg az unokatestvére lehetett Vénig Lukácsné Horváth Rózának. Gulyás István és Horváth János a családjával

együtt 1956-ban disszidált, majd Kanadában telepedtek le. A dolgozatomban az ő leveleiből állítottam össze azt a szűkített korpuszt, amit részletesen elemzek. Azért választottam az ő leveleiket, mert szerettem volna megvizsgálni, hogy a külföldi élet hatott-e, és ha igen, milyen módon a levelezési szokásaikra, nyelvhasználatukra, világképükre, gondolkodásmódjukra.

2. A LEVELEK TIPIZÁLÁSA

Az elemzésekhez fontos, hogy a vizsgált leveleket besoroljuk bizonyos kategóriákba. Ehhez azonban nem Honffy Pál (Honffy, 2003) fentebb említett magánlevél-osztályozási szempontjait használom, hanem egy új osztályozási szempontot alakítottam ki.

A leveleket információtartalmuk és kifejtettségük alapján soroltam három csoportba. Ezek a csoportok a következők: *rövid levél*, *közepes (terjedelmű) levél* és *hosszú levél*. Bár a csoportok neve a levél terjedelmére utal, a besorolásnál mégsem csak az írás hossza, terjedelme, a mondatok száma a mérvadó. Egy rövid szövegben, például egy képeslap szövegében több új gondolat is megjelenhet, ami nincs hosszan részletezve. Éppen ezért a levelek hosszát a mondanivalójukon, tartalmukon keresztül határoztam meg. Pontosabban azt vizsgáltam, hogy hány téma található a szövegen belül és ezeknek milyen a kifejtettségük, azaz, hogy egy-egy témát hosszan részletez-e a levélíró, vagy éppen csak említést tesz róla.

Az elemzéseim során is használom a téma kifejezést, de amit én témaként említek, nem feltétlenül azonos azzal, amit szövegtani szempontból jelölünk ki témaként. A levélszövegek elemzésekor témának tekintettem minden olyan új információt, ami a szövegből kiolvasható, és ami, az előzőekhez képest eltérő mondanivalót fogalmaz meg. A témát nem feltétlenül egyetlen mondat alkotja, hanem inkább egy szövegrész tartalma.

Hosszú levélnek tekintettem azokat a szövegeket, melyekben több tételmondat is megfigyelhető, és a levélíró hosszasan elidőz az egyes témákon, sok új mellékinformációt is közöl, ezáltal pedig maga az írott szöveg is hosszabb terjedelmű. Közepes terjedelműeknek tartottam azokat az írásokat, melyekben megjelentek ugyan új, fontos információk, de nem olyan magas számban, mint a hosszú levélben, és a témák sincsenek hosszan kifejtve, részletezve. Az ilyen szövegek rövidebb terjedelműek és gyakran minden egyes új mondatuk tételmondatként fogható fel, tehát nagyon tömörek is. Ilyen típusú

szövegek legtöbbször a képeslapok, amelyeknél a rövidsége, tömörsége való törekvés érhető, hiszen csak egy kevés hely van kijelölve a szövegírás céljára. Talán a harmadik típusú szöveg, a rövid levél a legkönnyebben felismerhető. Az ilyen írások valóban nagyon rövidek, legtöbbször egy-két mondatosak, új téma, információ csak egy található bennünk, és csupán udvariassági, vagy kedveskedési funkciójuk van. A szöveg egyetlen témája pedig maga az az alkalom, ami miatt a levél íródott. Ilyen típusú szövegek például az üdvözlőkártyákon olvasható hagyományos formájú üdvözlések valamilyen ünnepnap, esetleg családi esemény alkalmából.

A teljes hagyatékából a fentebb említett két levélíró (,illetve családtagjaik) által küldött leveleket elemzem, és dolgozom fel. Tudom, hogy ilyen kevés adat alapján nem lehet általános érvényű kijelentéseket megfogalmazni, de a célom most nem is ez volt, hanem, hogy kipróbáljam a választott módszert egyelőre egy kisebb korpuszon, és legalább némileg igazoljam a felvetéseimet. A leveleket az előbbi kategóriákba sorolva a következő adatokat kaptam:

Gulyás István 1 hosszú levelet (Gi11), 6 közepes terjedelmű levelet (Gi1, Gi2, Gi6, Gi8, Gi9, Gi10) és 6 rövid levelet (Gi3, Gi4, Gi5, Gi7, Gi12, Gi13) írt.

Horváth János 1 hosszú levelet (Hj17), 11 közepes hosszúságú levelet (Hj2, Hj3, Hj4, Hj6, Hj9, Hj10, Hj11, Hj13, Hj14, Hj15, Hj16) és 5 rövid levelet (Hj1, Hj5, Hj7, Hj8, Hj12) adott postára. (A levelek gépelt átirata megtalálható a mellékletben.)

A levelek levéltípusok és levélírók szerinti eloszlása

	Hosszú levél	Közepes levél	Rövid levél	Összesen
Gulyás István	1	6	6	13
Horváth János	1	11	5	17

Hosszú levelet mindkét személy csak egy esetben írt, valószínűleg azért, mert ez több munkát, koncentrációt és nagyobb összeszedettséget igényel, mint egy közepes hosszúságú levél megírása, így valószínűleg nehezebben vették rá magukat az ilyen levél megírására. Legnagyobb számban közepes leveleket adtak postára, ennek oka az lehet, hogy egy ilyen levél megírása nem igényel annyi erőfeszítést, mintha egy összeszedett hosszabb levelet kellene megírni, mégis sok hasznos információt, újdonságot tud benne közölni a levélíró. Elég nagy számban szerepelnek a rövid levelek is, ennek oka valószínűleg az, hogy bizonyos családi események, ünnepek alkalmából illet egymást

köszönteni. Az ilyen levelek tartalmukban leginkább csak üdvözlőformulákból állnak, és ha valaki ezeket jól ismerte, nem igényelt sok munkát egy ilyen levélnek a megírása.

A következőkben a szűkített korpusz alapján szeretném megvizsgálni az egyes levéltípusok jellemzőit abból a szempontból, hogy az egyes szövegtípusoknál milyen a témák kifejtettsége, azaz hogy átlagosan hány mondat tartozik egy témához. Ehhez a Deme László könyvében (Deme, 1971, 249) található, alább látható képletet használtam, melybe behelyettesítettem az általam vizsgált változókat. Ezek a következők: T_k jelöli a témakifejtettséget, m_k az adott szöveg mondatainak számát, t_k a témák számát. Tehát az általam használt képlet a következő:

$$T_k = \frac{m_k}{t_k}$$

A számítások eredményei a következő táblázat foglalja össze:

	Hosszú levél	Közepes levél	Rövid levél
<i>Témakifejtettség, azaz hogy egy témára hány mondat jut</i>	3,9	1,7	1,4

A táblázat adatai igazolják azt a felvetésemet, hogy a hosszú levél az, amelyikben egy témára a legtöbb mondat jut, átlagosan 3,9. Ebből is látszik, hogy ennél a típusnál a legbővebb a témák kifejtettsége. A közepes levélnél egy témára átlagosan 1,7 mondat jut, ami egyfelől azt bizonyíthatja, hogy a közepes levél nem feltétlenül a témák számában, hanem inkább a kifejtettség mértékében különbözik a hosszú levelektől. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a rövid és a közepes levelekben hasonló számú mondat jut egy témára, azaz átlagosan 1,4-1,7 mondat. Ebben az esetben a két levéltípust az különbözteti meg inkább egymástól, hogy a közepes levelekben általában egynél több téma is megjelenik, míg a rövid leveleknél szinte mindig csak egy témája van az írásnak. Ez az egy téma pedig általában maga az üdvözlés, amelyet egy kész formulával fejez ki a levélíró.

(A mellékletben (41–42.) található egy részletesebb táblázat az egyes levelekben előforduló mondatok és témák számáról.)

2.1. A LEVÉLTÍPUSOK ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

A következőkben a levélírás formai követelményeit szeretném bemutatni Honffy Pál *Levelezési tanácsadó* (Honffy, 2003) című munkája alapján. Honffy Pál szerint a leveleknek vannak olyan formai követelményei, amelyek a levélírás kezdetétől mind a mai napig érvényesek, ezek a megszólítás, címzés, keltezés és az aláírás.

A levelek külső címzése a borítékon olvasható, vagy képeslapok, üdvözlőlapok esetében a szöveggel azonos oldalon, egy erre kijelölt helyen. A címzésnek a következő elemeket kell tartalmaznia: a nevet, a kézbesítés helyét, és a feladó megjelölését.

Honffy Pál szerint mostanában már nem teszünk semmilyen jelzőt a név elé, mint például *tekintetes, nagyságos, t. c.* stb., ezzel ellentétben az általam vizsgált levelek szinte mindegyikében találkozhatunk ezekhez hasonló jelzőkkel a címzett neve előtt: *tek, nagys, t.c.* Ezek a levelek közel fél évszázada keletkeztek, és akkoriban még szokásban volt a korábbi gyakorlat, az ilyen jelzők használata. Néhány esetben a név után olvashatunk olyan jelzőket, mint *elvtársnő* vagy *úrasszony*. Az *úrasszony* említés még a második világháború környéki társadalmi viszonyokra utalhat, míg az *elvtársnő* megnevezés az 1950-es évek politikájának lehet az eredménye.

A könyv szerint a kézbesítés helyét a következő adatok jelzik: a város vagy község neve, az utca neve, a házszám (az emelet, ajtószám) és a postai irányítószám. A vizsgált levelekben még nem találkozunk postai irányítószámmal akkoriban ugyanis még nem volt irányítószám, majd csak 1973 után vezették be. A szövegben olvashatjuk, hogy mindaz, amivel a kézbesítés helyét jelöljük, a boríték jobb alsó sarkába kerül, míg a feladó nevét és címét a boríték bal felső sarkában szokás feltüntetni. Az általam vizsgált hosszú levelek borítékain a címzés nem tér el ettől a formától, azonban a közepes hosszúságú levelek esetében más megoldásokkal is találkozhatunk. Ez természetesen azért lehetséges, mert a közepes terjedelmű leveleket legtöbbször képeslapra írták, és egy képeslapon előre ki vannak jelölve a helyek, hogy mit hová kell írni, viszont a feladó adatai gyakran nem szerepelnek ezeken a leveleken.

A levelek egyik sajátossága, hogy a szöveg mindig megszólítással kezdődik, ami után felkiáltójelet vagy vesszőt teszünk. Ezután következik a levél szövege, majd valamilyen

záróformula, végül legalulra írjuk az aláírást, ami fontos része a levélnek, hiszen ezzel a levél írója vállalja a felelősséget a leírtakért, ugyanakkor az olvasó is értesül arról, hogy kitől kapta a levelet. A leveleknek fontos része a keltezés is, amely vagy az első oldal jobb felső sarkában vagy a levél végén az aláírás előtt szokott helyet kapni. A vizsgált levelekben azonban nagyon gyakran elmarad a keltezés, így a levél postára adásának dátumát sokszor csak a postai bélyegzőről lehet megfejteni. Abban az esetben, amikor a bélyegzés olvashatatlan volt, a levelek keletkezési dátumát csak megközelítőleg tudtam kikövetkeztetni.

A következőben Karl Ermert Briefsorten című könyvére támaszkodva írom le, hogy milyen egyéb, főleg külső formai jellemzői vannak a leveleknek (Ermert, 1979, 111–118). Ermert szerint a levél külseje igazából az, amit az olvasó legelőször szemügyre vesz. A külső formai jegyek ezenkívül a postai levélosztályozásban is fontos szerepet töltenek be.

A levelek külső megjelenésének mindig van valamilyen jelentése, ami a konvenciókon alapul. A szabályok és normák azonban változhatnak attól függően, hogy mi a célunk a levéllel, vagyis milyen levéltípusba tartozó levelet írunk. A boríték színe általában fehér, magánleveleknél lehet esetleg világos pasztellszínű. Külföldi levelek esetében a borítékok gyakran többszínűek, színes mintákat vagy nyomatokat találhatunk rajtuk, vagy többször színes csíkozás van a boríték szélén, ez a légipostai küldemények hagyományos borítékformája. Az általam vizsgált levelek között is találni olyat, amelyet külföldön adtak postára, és a boríték a fent említett módon színes csíkozással díszített (Gi11). A címzések a borítékokon lehetnek kézzel, vagy géppel írottak, esetleg nyomtatottak. A levélpapírok is általában fehérek, színes levélpapírokat csak magánlevelezésnél szokás használni. A levelek szövegének elrendezése pedig lehet tömörszerű, félig tömörszerű, vagy franciabekezdéses. A szöveget a levélíró írhatja kézzel, illetve géppel, szerintem azonban manapság írógépet már csak kevesen használnak, ennél sokkal elterjedtebb a számítógép használata gépeléshez, majd az elkészült levél kinyomtatása.

Bár ebben a kötetben német példák alapján írja le a levelek jellemzőit az író, úgy gondolom, hogy az általa leírt sajátságok, például, hogy milyen utalásokat kell tartalmaznia egy levélnek, a magyarországi küldemények esetében is megállják a helyüket. Az, hogy mit kell kötelezően feltüntetni egy levélben, nagyon hasonló ahhoz, amit a Honffy-tanulmány is említett (Honffy, 2003). Ermert szerint is szerepelnie kell a címzett nevének, a kézbesítési helynek, a feladó adatainak, a dátumnak. Ezenkívül fontos része a levélnek az

aláírás, ami lehet kézzel vagy géppel írott, esetleg bélyegzett. Mindebből az következik, hogy ezek a formák nagy vonalakban azonosak a hasonló kultúrájú országokban.

2.2. MINTAELEMZÉSEK

A szövegeket helykímélés céljából nem írtam le a dolgozatban, csak az egyes elemzett részeket idézem. A mintaelemzések leveleinek gépelt átirata és az eredeti levélszövegek a mellékletben találhatók meg.

2.2.1. HOSSZÚ LEVÉL

Gulyás István Gi11-es számú levele (Melléklet 48–52.)

A Gi11-es számú levélnek különleges sorsa van. Ez volt a legelső levél, amit a hagyatékból megtaláltam, és ez volt az, amely felkeltette a kíváncsiságomat, és később megkerestem a hagyatéknak többi részét is. A levél sorsának szomorú oldalához tartozik, hogy rajtam kívül valószínűleg eddig senki sem olvasta, hiszen a leragasztott borítékot én bontottam fel. Ebből következik, hogy Gulyás István soha nem kaphatott erre a levelére választ. Azt nem tudom pontosan, hogy miért nem bontották fel soha ezt a levelet, lehet az oka az 1960-as évek politikája, amikor nem volt szerencsés, ha egy családról kiderült, hogy valamelyik hozzátartozójuk disszidált, így a levelet felbontás nélkül elrejtették, és talán el is feledkeztek róla. Az is lehetséges, hogy a nagy távolság miatt ez a levél csak jóval később érkezett meg a címzettekhez, de ez sem szolgál igazi indokkal arra nézve, hogy miért nem bontotta fel az édesanya fia levelét.

Gulyás István mondanivalóját négy oldalban rögzítette, ceruzával, ami a Levelezési tanácsadó (Honffy, 2003, 44) szerint nem illő, de mivel Gulyás István levelében több helyen is utal rá, hogy milyen rohanó életet él, ez lehet akár a sietség, de a hanyagság jele is. A levélpapír nem a legjobb minőségű, elég vékony és nagyon átlátszó (bár valószínű, hogy azért, mert így könnyebb volt a levél, és valószínűleg kevesebb a postai költség), néhol az olvasást is nehézkessé teszi az, hogy átlátszanak az előző oldalon írottak. Ezenkívül az oldalak számozása sem a megszokott módon történik, mert az első oldal hátoldalán található a harmadik oldal, míg a következő lapon a második oldal hátoldalán a negyedik oldal szerepel. A levél borítéka színes, a boríték szélein többszörös színes

csíkozás található, ami a légipostai küldeményekre jellemző. Ermert is megemlíti munkájában hogy külföldről érkezett levelek esetében gyakori, hogy a borítékokon színes sávok, nyomatok lehetnek (Ermert, 1979, 111).

A címzés eltér attól a normától, amit a Levelezési tanácsadó napjainkra javasol, mert a címzett neve előtt szerepel a *Tc.* megszólító formula. A borítékon az ország neve, HUNGARY, a címzett neve alatt szerepel, irányítószám pedig természetesen nincs. Az utcanév is hibásan van leírva, és hiányzik az utcanév után az *utca* szó vagy annak rövidítése: *Sarkantyú. 41.* Érdekessége a címzésnek, amit más külföldről érkezett leveleken is megfigyeltem, hogy a címzésben minden elem után pontot tett a levélíró. Ennek valószínűleg praktikus okai lehetnek, egyfelől, hogy pontosan kijelöli a szavak végét, mert egy külföldi számára ezek a helynevek teljesen ismeretlenek, másfelől talán az, hogy így nem lehet utólag módosítani, tehát kisebb az esély, hogy a levél elkallódik vagy eltérül. A címzés alatt a borítékra nyomtatva szerepel, hogy VIA AIRMAIL, azaz hogy ez légipostai boríték, a levelet légipostával továbbították Magyarországra. A feladó saját adatait a borítékon a jobb felső sarokban angol mintára adja meg. Gulyás István saját nevét is angolosan tünteti fel, az S. Gulyas monogram utalhat a Stephan Gulyas névre, a magyar István keresztnév angol megfelelőjére. Ezenkívül *Fa* mint *Feladó* megjelölés helyett az *Fr*, azaz a *From*, az angol megfelelő olvasható.

Első ránézésre a levél írásképe nagyon összeszedettnak, letisztultnak tűnik. Az azonban látszik, hogy a levélíró a gondolatait olyan formában írta le, ahogyan azok éppen előjöttek benne, mert a szöveget elolvasva többször találkozunk áthúzott javításokkal. Gulyás István kézírásában a betűk nem nagyon hasonlítanak a folyóírásra, sokkal inkább a nyomtatott formájúak. Ennek előnye, hogy a levél szövege így könnyen olvasható, és nagyon rendezett írásképet mutat. Ezt segíti elő az is, hogy a sorok távolsága nagyjából egyforma, és a hosszuk is közel azonos.

Az összeszedettség ellenére a kapkodás, sietség nyomait is fel lehet fedezni a szövegben, kezdve azzal, hogy ceruzával írt, és hogy több helyen is áthúzással javított, holott radirozhatott is volna. Ezeken felül helyesírási hibákat is felfedezni a szövegben, ami úgy gondolom, szintén lehet a figyelmetlenségnek egyik mutatója, de mivel előző leveleiben nem nagyon fedeztem fel helyesírási hibákat, lehetséges, hogy ezek a hibák a magyar írás gyakorlásának hiányát mutatják. Csak a levél első oldaláról említek pár példát, *ujra, nemtudom, kivan számolva, mulásával, hihetetlenül, senkisem, allatt, oda adja, zúgbankárok, lessz, átkozot,, elsem hiszel.* Ezenkívül nyelvjárási alakokra is találni példát a

szövegben, például *eltöltöl, mindig, egyetértel, haragusztok*. Ennek oka talán az lehet, hogy Gulyás István, aki Nyíregyházán született és nőtt fel, használta a régióra jellemző északkeleti nyelvjárást. Mivel ekkor már huzamosabb ideje élt Kanadában, és a magyar köznyelvet valószínűleg csak igen ritkán használhatta, elképzelhető az is, hogy nyelvhasználatában felerősödtek a gyermekkorából magával hozott nyelvi elemek, kifejezésmódok. Gulyás István levelében ezenkívül más, a köznyelvi normától eltérő példákkal is találkozhatunk, mint például, *a kezdem titulálni a ... levelek címzését, kiköszörülöm a csorbát, a halászásba... a szezon alatt keresni, a saját hazámba...3 hónapot eltöltsek, egyenlőre várakozó álláspontra helyezkedem, Érdeklődsz a hajó nagysága színe és alakja iránt, mint amilyent Ti elképzelték*. Ennek is lehet oka a ritkán használt anyanyelv, hogy nem találkozott gyakran a megfelelő köznyelvi példával. Ugyanakkor a fentebb említett nyelvi jelenségek utalhatnak Gulyás István műveltségére is. Az nem derül ki, hogy Gulyás Istvánnak milyen magas volt az iskolai végzettsége, de valószínű, hogy egyetemre vagy főiskolára is járhatott, mert küldött leveleket az édesanyjának Budapestről még a disszidálást megelőzően, és valószínű, hogy tanulmányai miatt tartózkodhatott a fővárosban, legalábbis ennek ellentmondó tény nem derül ki a levelek tartalmából.

A Gi11-es számú levél a hosszú levél csoportjába tartozik, a levél szövege 52 mondategységből áll, amibe beletartozik a megszólítás, az elköszönés, az utóirat és a két aláírás is. A levél írója 11 témáról ír szövegében, melyeket aztán több mondatban fejt ki, magyaráz. Ezek a témák a következők: 1. a levélváltás; 2. a nyugati örület; 3. *Amerikában az idő pénz!*; 4. a megszólításról (miért az édesanyját szólítja meg); 5. hazalátogatás; 6. a Magyar Kormány rendelete; 7. a hajó bemutatása; 8. a kottákról; 9. a halászásból származó bevétel; 10. autóhitel; 11. *Itt nincs szegény*. Ebben a hosszú levélben hiába jelenik meg ennyi téma, mégis egységes, koherens, amelyet az egyes szövegösszetartó elemek erősítenek. A levél szövege folyamatos, gördülékeny, nem érzünk benne hirtelen váltásokat, megszakításokat. Az egész szöveget összetartja, hogy a levélíró a legtöbb esetben saját magáról, helyzetéről és a vele történekről ír.

A szöveg globális kohéziójának szempontjából fontos, hogy a levélíró minden mondanivalója egy személynek, a címzettnek szól, még akkor is, ha a levelet a család többi tagja is olvashatta volna. A címzett személy Gulyás János, aki Gulyás István öccse. A szövegen belül több, Gulyás Jánosra utaló elemmel is találkozhatunk, például *Öcsém, magadról, Tőled, Jancsikám, Téged, kisapám, Magad*. Természetesen a személyes névmási

és egyéb becéző megszólítások mellett az igék személyragjai is utalnak a címzettre, például *adtál, érdekel, ne hagyj el* stb.

Egy másik fontos szövegösszetartó elem a levélíró személye, mint már fentebb említettem, a levél tartalma nagyon erősen kötődik hozzá, hiszen az abban leírtak mind vele történtek meg. Gulyás István önmagát csak kevés esetben nevezi meg a szövegben, de ez igazából nem is szokás, mert a személyre az igék ragozása utal. Néhány eset, amikor személyes névmással, vagy birtokos személyjeles alakkal, vagy az aláírásával önmagára utal: *enyém, rám, én, bátyád, Öcsi*.

Az, hogy Gulyás István tudta, hogy levelét nem csak öccse fogja olvasni, abból is látszik, hogy egyes mondatokban a család többi tagjára is utal az igék ragozásával, esetleg személyes névmással vagy egyéb módon, ilyen például *Ti, Anyukám, Bátyám és Neje, a gyerekekről, Rólatok*. Ebből az is kikövetkeztethető, hogy a Sarkantyú utcai családi házban több generáció is együtt élt, vagy legalábbis Gulyás János még mindenképp együtt élhetett a szüleivel, mert a levélből az is kiderül, hogy ő még csak 22 éves, így valószínűleg még nem költözött el otthonról.

A levél egységes, nyugodt, családi hangneméből kilóg egy kicsit az a rész, ahol Gulyás István felháborodva válaszol arra kérdésre, hogy miért az édesanyját szólítja meg a leveleiben. Ebből a részből kiderül több, a családdal kapcsolatos információ is a rokoni kapcsolatokat tekintve. Kiderül, hogy Gulyás Istvánnak van egy bátyja, aki már házas, és gyermeke is született, valószínűleg azután, hogy István disszidált 1956-ban. Ezenkívül kiderül az is, hogy a levélíró öccse, Gulyás János 22 éves, és hogy az édesanya betegeskedik, és a látása is gyenge. Mindezek felül azt a szomorú tényt is kiolvashatjuk ezekből a mondatokból, hogy testvérei igen ritkán írtak Gulyás Istvánnak, legfeljebb csak az édesanya írt rendszeresen, és látszik, hogy ez nagyon rosszul esik neki.

A levél szövegének tartalmából, az utalásokból kiderül az is, hogy mit tartalmazhatott az előzmény levél. Egyik részből kiderül az, hogy valószínűleg a megelőző levélben vetették azt Gulyás István szemére, hogy miért csak az édesanyjának címzi a leveleket, mert ebben a levélben már ezen háborog a levélíró. Valószínűleg az előző levélben kérdezhették Istvánt a hajójáról, mert ezt meg is említi a levélben: *Érdeklődsz a hajó nagysága színe és alakja iránt azaz a halász és hajójáról*. Sejthetjük még, hogy egy előző levélben már szóba került a téma, amikor Gulyás István azt említi, hogy írják meg, milyen kottákra van szükségük az otthoniaknak, *A kottákról ird meg, hogy zongora, dob, vagy hegedűre akarják- tok és mit küldjek Twisztet, Cool (kúl) Jazzt Mambót, Baszanóvát,*

Csacsacsát, csak írók meg mert sem gondolat olvasó sem zenei talent nemvagyok. Ebben a mondatban a kották szó előtt álló határozott névelő is arra utal, hogy az említett dolognak már előzménye van, mert ha most kerülne először szóba, akkor határozatlan névelővel kellene szerepelnie. Ezekből tehát arra a következtetésre jutottam, hogy abban a levélben, amelyre Gulyás István válaszolt, valószínűleg a következők állhattak: szemrehányás, amiért csak az édesanyának címezi a leveleket, kérés, hogy küldjön olyan kottákat, amilyeneket itthon nem lehet megszerezni, ezentúl szerepelhetett a levélben érdeklődés, hogy milyen Gulyás István hajója. Továbbá szintén érdeklődés afelől, hogy hogyan érzi magát Kanadában, milyen ott az élet, mivel foglalkozik, és egy kis megrovás is, amiért nem ír hosszabban a nyugati mindennapjairól.

Ezek alapján Ermert besorolása szerint ez a levél egy párbeszédessé visszautaló levél (*dialogisch rückwärtsweisender Briefe*) (Ermert, 1979,79), amelyben a levélíró reagál az előző levélben elhangzottakra. Az ilyen típusú levél egy levelezésnek minimum második darabja, jelen esetben az utolsó is, hiszen valószínűleg senki nem olvasta, így senki nem is válaszolt rá.

A szöveg egységét, konnexitását fokozza, hogy a levélírója az előzetesen említett tartalmakra leginkább mutató névmásokkal hivatkozik, így nem kell ismételnie, ezáltal pedig a szöveg gördülékenyebb, és a levélíró így a témát is folyamatosan fenn tudja tartani.

Soha ne hagyj el Európát a kényelem és lassú élet hazáját.

Tudom, hogy ez furcsán és ~~hihetett~~—hihetetlenül hangzik és épp ez az oka hogy nincs időm sokat írni magamról.

Három hónapra az közel 700\$.-ár az utiköltség 900\$ és ha vinni és költeni akarsz az közel egy vagyon.

Itt a halászásba ezt az ősz- szeget meglehet a gyárba a szezon alatt keresni 2-3 hónap alatt.

Május 15-ik napján aztán kifutok az oceánra és 4 hónapig a vizen le- szek.

Ezt azért írom, hogy tudjátok, hogy addig nem jövök be szárazföldre.

A Televíziós szakmát nem fejeztem be mivel itt nem ingyenes a szakma tanulás és különben is a TV gyárból leadtak 6-ezer embert.

Ez az amit be szeretnék ne-ked mutatni nyugatról hogy, itt a TV szerelő gondol egyet és mivel teszemfel sok utcasep-rő kel és jól fizetnek rögtön elmegy utcát söpörni.

A fenti példák mind pontszerűen utaltak a megelőző mondat tartalmára. A következő példában szereplő utalóelem azonban már foltyszerűen utal, nemcsak egy mondatra, hanem a levél első negyedében leírtakra, miszerint Gulyás Istvánnak rohannia kell, hogy lépést tartson a többiekkel, és ne maradjon le a lehetőségekről.

Ezért most csak röviden válaszolok a hozzám írt leveled lényegére.

A szövegben találkozunk még olyan mutatónévmási elemekkel, amelyek már a szövegen kívülre, egy nagyobb fogalomkörre, jelen esetben egy egész kontinensre vagy kultúrára utalnak.

Azéleiben egyszer talán lesz lehetőség arra, hogy ha érdekel ez az átkozot nyugat nálam itt eltöltöl egy pár hónapot.

Ez a föld a züllött, munkakerülők szélhámosok, stricik, zsidók, zúgbankárok, és jellemtelen emberek kedvenc helye.

A szöveg összetartó erejét fokozza az is, hogy a levélíró egy szót rokon értelmű párjával vagy olyan szóval helyettesít, amely esetleg tágabb értelmű, de ugyanabból az asszociációs mezőből való, mint a legelőször említett fogalom. Ilyen például, amikor Gulyás István a nyugati világra utal a következő kifejezésekkel *a nyugati őrületben, erre a kontinensre, Ez a föld, Amerikában* . Ezzel a levélíró elősegíti, hogy az olvasó könnyebben tudja követni, hogy miről akar írni a levélíró, így nincs állandó szóismétlés a szövegben, ráadásul így többoldalúan is ábrázolja azt a nem kifejezetten álmvilágot, amiről otthon maradottak egészen mást képzelnek.

Ebben a hosszú levélben természetesen több olyan deiktikus elemmel találkozhatunk, amelyek mind segítenek a szövegkohézió fenntartásában. Ilyen időt jelölő szemantikai elemek a következők: *most, 2-3 hónap alatt, hét éve, egy pár hónapot stb.* Helyre utaló deiktikus elemek a következők, *itt, a nyugati őrületben, Európát, kontinensre, helye, Amerikában , nyugat, nálam stb.*

Gulyás István írásából kirajzolódik előttünk egy nyugaton élő ember élete, érzelmi világa, az, hogy hogyan tud beilleszkedni egy új környezetbe. Ahogy ő is írja: *Amerikában az idő pénz!* . Ebből és a leírtakból is látszik, hogy ezzel a gondolattal teljesen egyetért, ő is

a vagyonszerzést, illetve a megélhetést hajszoja, bár ez nehezebbre esik, és valószínűleg állandó rohanásban élhetett. Erre utalhat az is, hogy levelét csak ceruzával írta sietve. Ezenkívül erre utal az is, hogy a szöveg összeszedettségére ellenére vannak szövegrészek, amelyekben érződik, hogy az írója nem gondolta át alaposan, vagy legalábbis nem olvasta át újra, hogy kijavítsa a hibáit. Például a következő mondatokban, *Ide mindenki azért jön erre a kontinensre, mert gazdag akar lenni.* Vagy egy másik példában: *Itt a halászásba ezt az összeget meglehet a gyárba a szezon alatt keresni 2-3 hónap alatt.* Az értelme körülbelül az lehet, hogy itt a halászással vagy a gyárban ezt az összeget egy szezon, azaz 2-3 hónap alatt meg lehet keresni.

A szövegben a mondatközi vagy mondatvégi írásjelek használata, azaz elhagyása, vagy túl sűrű indokolatlan kitétele is a kapkodásra, átgondolatlanságra utalhat. Ilyen életvitel mellett már érthető, hogy miért mondta azt Gulyás István öccsének, hogy *Soha ne hagyd el Európát a kényelem és lassú élet hazáját.* Mindezekből látszik, hogy Gulyás Istvánra jellemző volt a túlhajszoltság, a pénz utáni sóvárgás, és ezért akár kockázatot is vállalt, hiszen leírja öccsének, hogy a hajóján legalább két embernek kellene dolgozni, de ő egyedül fog kihajózni az óceánra négy hónapra, mert így több a bevétel: *Az enyém egy fél tonnás amin 2-em-ber kellene de én egyedül fogok menni és így több munka de több pénz a kereset.* Gulyás István megváltozott szemléletét mutatja a pénzzel kapcsolatban az is, amikor azt írja, hogy abból az összegből, amiből hazautazhatna az édesanyjához, már vehetne egy Volkswagen autót: *e már 800\$ért egy vadonat új volkswagen-autót vehetsz amit egy életre megtarthat sz magadnak.* Mindezek mellett a levélíró elnyugatiasodott világképére utal a következő példa is, amiben a magyarországi autóhitelekkel érdeklődik. Valószínűleg nem tudhatta, hogy Magyarországon ekkoriban milyen körülmények között lehetett autóhoz jutni, és úgy képzelhette, hogy a magyarországi élet az ottanihoz hasonló: *Nem irsz semmit, hogy milyen részlet fizetésre lehet autót venni.*

Annak, hogy miért nem volt tisztában a hazai helyzettel, több oka is lehet, de valószínű, hogy nem kapott megfelelő tájékoztatást itthonról a rokonoktól, ennek oka talán pedig az 1960-as évek politikája is lehetett. Mint ahogy a politikai viszonyok lehettek az okai annak is, hogy Gulyás Istvánnak ezt a levelét soha egyik családtag sem bontotta fel és olvasta el.

Horváth István Hj17-es számú levele (Melléklet 69-70 o.)

A Hj17-es jelzésű levelet Horváth János írta, azt azonban sajnos nem tudni, hogy pontosan mikor és hol adhatta postára, mert a levélpapíron ez nem szerepel, a boríték pedig nem került elő.

Annyit azonban ki lehet következtetni, hogy Horváth János ezt a levelet a disszidálást követően, azaz 1956 után írhatta, húsvét környékén, valahol Kanadában. Ezek az adatok a levélpapírt és a levél szövegét tanulmányozva sejthetőek.

A levélpapír többrét van összehajtogatva, és attól függően, hogy melyik oldalát látjuk, nevezem meg a külső és belső oldalakat, annak ellenére, hogy az egész levél csupán egyetlen lapra íródott, de annak több, az összehajtogatás során keletkezett oldalára. A levélpapír külső oldala díszes, színes tavaszi virágokat láthatunk rajta, és olvashatunk egy feliratot: *To a Special Friend at Easter*, majd a belső oldalon egy idézetet: „*Some friends are the kind folks remember Wether they're near or they're far, Friends who are never forgotten – And that's just the kind that you are! Happy Easter*”. Ezek a feliratok két dologra is engednek következtetni. Az egyik az, hogy mivel angol nyelvű szövegek szerepelnek a levélpapíron, valószínű, hogy azt nem Magyarországon vásárolták, a másik dolog, ami a *Happy Easter* idézetből kitűnik, hogy ezt a levelezőlapot húsvét alkalmából küldték, bár Horváth János nem tesz konkrét utalást a húsvétra, csak ünnepeket emleget: *kivánunk nektek nagyon jó és kellemes ünnepeket és a sok a kötelességem az ünnepekkel kapcsolatban mondatrészletekben*. Egy másik fontos adatra, azaz hogy hol írták a levelet, a levélpapír leghátsó oldalán találhatunk utalást. Itt szerepel egy olyan jelzés, hogy COPYRIGHT CANADA, ami mutatja, hogy Horváth János ezt a levélpapírt Kanadában vette, azaz ott, ahol a disszidálást követően letelepedtek. Ebből pedig az is következik, hogy nem íródhatott a levél 1956 előtt.

Mivel a boríték elveszett, nem tudom a címzést megvizsgálni, hogy az milyen jellegzetességeket mutat.

Horváth János a levélpapírnak szinte minden üres helyére írt valamit, ez a szöveg azonban nincs olyan terjedelmű, mint Gulyás István Gi11-es jelzésű hosszú levele.

Horváth János kézírása nagyon nehezen olvasható. A betűkapcsolás folyamatos, de talán épp emiatt néhány betűjét nagyon nehéz kibogarászni. A levél írásképe nem túl összeszedett, az írás nagyon jobb oldalra dől, és a levél vége felé közeledve a sorok lefelé haladnak, így az utolsó mondatok majdhogynem egymásba csúsznak. A sortávolságok sem

egyformák. A levélíró kézírása nagyon lendületes, de nem összeszedett, inkább kapkodó. Ennek a nehezen olvasható kézírásnak oka lehet a sietség is, hiszen Horváth János is, akárcsak Gulyás István, azt említi a levelében, hogy sokat kell dolgoznia, ezért nincs ideje: *Én lassan már éjjel nappal fogok dolgozni*. Ha megvizsgáljuk János korábbi leveleit, azt látjuk, hogy a régebbi levelekben is hasonló volt a kézírása, tehát ez a nehezen olvasható, kapkodó kézírás nem feltétlenül a rohanó életmód miatt alakult ki, hanem valószínűleg Horváth János személyiségéből fakad.

A szöveg nincs bekezdésekre tagolva, a mondatok úgy vannak leírva, ahogy a levélíróban megfogalmazódtak. Mivel azonban a levélben nem találkozni áthúzott javításokkal, lehetséges, hogy valamennyire már előre kigondolta a levélíró, hogy miről szeretne majd írni. A szövegben nem találkozunk a szövegegységtől élesen elkülönülő szövegrésszel, a mondatok folyamatosan, gördülékenyen követik egymást.

Horváth János levelében elég sok helyesírási hibát figyelhetünk meg: *rolatok, Először, jól vagyunk, úgy, jokat, mondot, szokot, meg látogatunk stb.* Ezek a helyesírási hibák szerintem nem olyan súlyosak, és okuk lehet a figyelmetlenség vagy az is, hogy a disszidensek egyre kevesebbet használták az anyanyelvüket külföldön, különösen írásban Horváth János sokkal terjedelmesebb mondatokban fogalmazza meg mondanivalóját, mint unokaöccse, Gulyás István. A levélíró olyannyira folyamatosan írja le a gondolatait, hogy a mondatokat csak ritkán tagolja, és a mondatvégi, vagy a mondat belseji írásjelek használata sem következetes.

A szóhasználatot vizsgálva csak kevés olyan esettel találkozhatunk, ami eltér a normától, például a *melódiázunk* szó, amit akkor használ a levélíró, amikor a munkára, a melózásra gondol: *Éldegélünk és melódiázunk*. Ennek oka lehet az is, hogy a hasonló hangzás miatt cserélte össze a *melózunk* és *melódiázunk* szavakat, ugyanakkor lehetséges, hogy a *melódiázunk* egy magyar szleng szó. Egy másik ilyen példa, amikor a 11-dik mondategységben kétszer szerepel a *hiába* szó, bár elég lenne csak egyszer használni, mert így nehézkessé teszi a mondat megértését: *Hiába várom a régen beigért levelet de sajnos hiába!*. Ugyanakkor lehet, hogy szándékos a szóismétlés, ebben az esetben nyomatékosító funkciója lehet, mégpedig azért, mert már nagyon várja a levelet a levélíró. Ha pedig egy szót a levelezőlap szélén el kellett választani, Horváth János nem használt kötőjelet, hanem egyszerűen megszakította az írást, majd a következő sorban folytatta.

A H17-es jelzésű levél több személynek van címezve, azoknak, akiket a levélíró a megszólításban is említ: *Drága Rozsika Lukács Nanoka Jancsika!* Őket azonban nem

nevezi meg később a levél szövegében, csak utal rájuk grammatikai egyeztetéssel, vagy személyes névmásokkal: *nektek, benneteket, veletek, rólatok* és az *igyatok, irjatok, tegyétek* ragozott igealakokkal. A megszólítottak személye mindig fontos a szövegegység szempontjából, hiszen a levél minden új információja nekik szól.

Ez az egységesség egyszer törik meg a szövegben, amikor a levélíró kiemeli, hogy kihez szól. Erre a személyre megszólítással, majd grammatikai eszközökkel utal: *Lukács, próbáld meg*. Ez a kis megszakítás azonban nem zavaró, mert a következő mondatokban újra utal rá, hogy kiknek írja a levelet.

Általában a levélíró személye is fontos kohézióteremtő elem, ennél a szövegnél azonban ez nem jelenthető ki, mert a levélíró nem minden esetben csak önmagára, a vele történetekre utal, hanem feltűnik a többi családtagja is, és ilyenkor többes szám első személyű igealakokat használ.

Ez a hosszú levél 24 mondategységből áll, és 8 téma jelenik meg benne, amelyek a következők: 1. elmarasztalás, amiért nem válaszoltak az előző levelekre; 2. jókívánságok; 3. hogy érzik magukat; 4. az új munka, a pékség; 5. János kéri Lukácsot, hogy írjon; 6. János éjjel-nappal dolgozni fog; 7. írjanak az otthoniak; 8. fényképek.

A különböző témák ellenére a szöveg komplex, koherens. A szöveg egységességét segítő elemek közül a szöveg folyamatoságát elősegítő utalások, elsősorban mutató névmások összekapcsolják a szomszédos mondatokat úgy, hogy az előzményeket ne kelljen ismételni, de folyamatosnak érezzük a témafejlődést.

Szövegen belüli, pontszerű utalást találhatunk a következő szövegrészekben:

Fő a kedély!

Az meg rendben van

És ne balhézzatok mert közbe szolunk

*No egyszer **az** is eljön*

Találkozhatunk olyan utalással is, amelyik foltszerűen, nemcsak egy előző mondatra, gondolatra, hanem az egész levélre mint szövegre vagy mint magára a dologra utal:

E levelet is itt írom

A szövegben találkozunk olyan utalásokkal is, amelyek már teljesen a külső világra, annak eseményire, esetleg közös emlékekre utalnak:

*meg eszik **ezek** a süket angolok*

A fenti idézetből kiderül, hogy azokra az emberekre, angolokra utal, akik körülötte élnek, akik majd vásárolnak az ő pékségükben.

Szintén a szövegből kifelé utal, de már nem mutató névmással a következő idézet:

Éva éppen most mondot valamit amit Rózsika szokot a kutyával kapcsolatban.

Ebben a mondatban a levélíró olyan közös tudásra utal, amit csak az elsődleges címzettek ismerhetnek, mi, a későbbi olvasók nem, és csak következtetni tudunk arra, hogy mit mondhatott Rózsika a kutyának. Valószínűleg valamiféle szidást, mert különben nem utalna rá ilyen sejtelmesen a levélíró.

A szöveg másik fontos összetartó eleme a *pékség*, mint foglalkozást jelölő fogalom. Ez lehet akár témaszó is, mert a levél szövegében többször is utal rá a levélíró. Az esetek többségében nem szinonimapárokkal, hanem valamilyen más szóval, amely azonban azonos fogalmi mezőben szerepel, mint az előbb említett foglalkozás. Találunk a pékségre utaló koreferenciális elemeket, mint például *pék lettem, itt ... a pékségben*, és olyan szavakat is, amelyek csak tágabb értelemben utalnak a pékségre, ilyenek például *melodiázunk, pár mesterséget, leéget a tésztája, meg eszik, fogok dolgozni*.

Ebben a hosszú levélben is találkozhatunk helyre és időre utaló elemekkel. Időre leginkább időhatározó szókkal utal a levélíró, mint például *eddig, majd, régen, éjjel nappal, legközelebb, egyszer, sosem*, az *éppen most* pedig deiktikusan utal a levélírás idejére. De a levélben nincs semmilyen időbeli rend, a levélíró legtöbbször jelen idejű dolgokról ír és néha megemlíti múlt idejű eseményeket, ugyanakkor a jövőre vonatkozó terveket is. A helyre utaló elemek három csoportba oszthatók. Az egyik csoport a levélíró helyzetére utal deiktikusan, például, amikor azt írja, hogy *itt Canadában*. Később ezen belül még pontosabban meghatározza a helyzetét a levélíró, amikor azt említi, hogy *E levelet is itt írom a pékségben*. Magyarországra, Vénig Lukácsék tartózkodási helyére utal a levélíró, amikor a következő kifejezéseket használja: *Fő helyre, nálatok*.

A szövegben a proformás utalások közül promondatos (*Igaz?*) utalással is találkozhatunk, amelyre más levelekben eddig nem láttam példát:

*Fő a kedély! **Igaz?***

*Igaz hogy egyelőre csak képen de így is jobb mint sehogy. **Igaz?***

Úgy gondolom az, hogy valaki visszakérdezéssel utal az előző mondatra, inkább az élőbeszédre jellemző, mert a kérdező a hallgató reakciójára kíváncsi. Szerintem ez a fajta visszakérdezés itt egy személyesebb, barátságosabb hangnemet tükröz, amittől a levél jobban hasonlít a szemtől szembeni társalgásra.

A H17-es számú hosszú levél hasonló életérzést, világképet sejtet, mint a másik hosszú levél, a G11-es. Mind a kettő Kanadában íródott, így valószínű, hogy az ottani életstílus hatással lehetett a levélírókra. Horváth János is megemlíti levelében, hogy milyen fontos neki, hogy minél több pénzt kereshessen, és hogy ezért hajlandó minden szabadidejét feláldozni *Én lassan már éjjel nappal fogok dolgozni de remélem hogy meg is lesz az eredménye!* Mindkét hosszú levélből az tűnik ki, hogy nyugaton nagyon fontos szerepe, presztízse lehetett a pénznek, a vagyonosodásnak, és hogy a magyarországi lakosokkal ellentétben erre volt is lehetőségük az ott élőknek. A szövegből az is kiolvasható, hogy Horváth János valamennyire le is nézi a helybelieket, vagy legalábbis meg van róluk a véleménye: *Azért majd csak meg eszik ezek a süket angolok! (az odaégetett téstát).* Gulyás Istvánhoz hasonlóan Horváth János is ír arról, hogy milyen lehetőségek vannak külföldön, hogy az emberek bármilyen munkát elvállalnak, és hogy ő sem kivétel ezalól: *szeretném tudni hogy még mi leszek még itt Canadában mert már tanultam itt egy pár mesterséget ezzel a vén fejemmel.*

Horváth János nyers humora ebben a levelében is feltűnik, jól elviccelődik azon, hogy a küldött fotón keresztül ők bizony beleszólnak a hazaiak vitájába, és úgy kezeljék azt a fotót, mintha valóban őket személyesítené meg: *Fő helyre tegyétek hogy had nézzünk jól szét nálatok. És ne balhézzatok mert közbe szolunk.*

A levél eleji elmarasztalásból: *Noha két levelemre még eddig választ nem kaptunk azért mi nem feledkezünk meg rólatok* és a levél hangneméből, tartalmából nekem az tűnik ki leginkább, hogy a Kanadába emigráltak szeretnék érezni, hogy fontosak a családtagjaiknak, van kikkel megosztani a problémáikat. Ez érthető is, hiszen Horváth Jánosék is egy teljesen új országban telepedtek le, és valószínűleg nem szerették volna elveszíteni a kapcsolatot az otthoniakkal.

2.2.2. KÖZEPES LEVÉL

Gulyás István G6-os számú levele (Melléklet 45–46.)

A G6 jelzésű közepes terjedelmű levelet Gulyás Istvántól származik, és valószínűleg Ausztriában adhatták postára. Erre utal maga a képeslap, amire Gulyás István a szöveget írta, mert a lap képes oldalán egy német karácsonyi-újévi jókívánságot találunk: *Frohes Weinachtsfest und viel Glück im Neuen Jahr*, ez az idézet már a levél

keletkezésének idejére is utal. Az ausztriai tartózkodásra utalnak a bélyegek is a képeslapon, hiszen mindegyiken rajta van, hogy *Republic Österreich*, és egy angol nyelvű felirat a szöveges oldalon *Made in Austria*. Keltezés nem található a levél szövegében, de a levélírás idejére következtetni lehet a postai bélyegzőn olvasható dátum alapján. Eszerint 1956. 12. 18-án írhatta a levelet Gulyás István. A dátum is utal arra, hogy ez a levél már a disszidálást követően keletkezett, de a levél szövegében is találhatunk utalást erre, erről azonban majd csak később szólnék.

A címzett Vénig Lukács, akinek a neve előtt egy rövid kis formulát (*T.c.*) olvashatunk, a név után pedig annyi áll, hogy *és b. családja*. A címzés legalsó sorában olvasható, hogy *Ungárn*, német megnevezéssel, de a magyar kiejtés szerint helyesírással, ami meg is felel a címzés szabályainak, ha figyelembe vesszük, hogy ekkoriban még nem használtak irányítószámokat (Honffy, 2003, 41). A levél szövege jól olvasható, de látszik, hogy sietve írhatta Gulyás István. Sok helyen a toll már nem fogott jól, ilyenkor néhány betű nehezen olvasható, ráadásul egy-két helyen az írás elmaszatolódott, a levélíró még azt sem várta meg, hogy a tinta megszáradjon.

A szöveg meglehetősen egységes annak ellenére, hogy mennyire tömör: négy téma és négy mondategység alkotja. Ez azért lehetséges, mert vannak olyan mondatok, amelyekre több téma is jut. A szövegkezdő formulán kívül: *Sokszor gondolk rátok* az alábbi négy témát érinti a szöveg: 1. a levélíró már tud írni az otthoniaknak; 2. boldog karácsonyt kíván; 3. jól érzi magát; 4. nem tudja, hogy hová fog menni. A mondanivalóit nem részletezi a levélíró, csak a leglényegesebb információkat írja le, hiszen a képeslapon nincs is több hely bővebb kifejtésre.

A levél megszólítása azért érdekes, mert kevés példa van rá, hogy Gulyás István az apját is megszólítaná vagy megnevezné, itt azonban ez jelenik meg: *Drága Anyukám, Apukám*, édesanyját azonban előbbre vette, mint nevelőapját, valószínűleg az anya és fia között lehetett közvetlenebb a viszony. Azonban a következő mondategységben megjelenő „*rátok*” ragos személyes névmással valószínűleg nem csak szüleire, de többi hozzátartozójára is utal a levélíró. Éppen ezért ha Gulyás István csak a szüleire utal anaforikusan, akkor szövegen belülre, de ha a többi családtagra is utal, akkor a szövegen kívülre utaló elemmel van dolgunk.

A levél szövege egyszerű mondatokból áll, nem dagályos, de nem is annyira szűkszavú, hogy érthetetlen legyen, a levélíró leginkább a tényszerűsége törekszik. Az egyetlen kicsit furcsán hangzó mondatrészlet a szövegben a jókívánság, miszerint: „*sok*

boldog karácsonyi ünnepet kívánok”, ehelyett inkább boldog karácsonyi ünnepeket, vagy csak egyszerűen boldog karácsonyt szoktunk kívánni, a sok *boldog*... inkább a születésnap-i jókívánság formulája.

A szövegben minden mondat csak a levélíróval kapcsolatos. A levélíró személyére leginkább a grammatikailag egyeztetett egyes szám első személyű igealakok utalnak, mint például *gondolok, tudok, kívánok, érzem, nemtudom, fogok menni*. Gulyás István igazából meg sem kérdezi, hogy hogy vannak az otthoniak. Valószínűleg azért, mert nem várt választ a levelére, hiszen levelezési címet sem adott meg, és utal is rá a szövegben, hogy nem tudja még, hogy merre induljon. A szöveg utolsó mondatában azonban a levélíró már nem egyes szám első személyben említi önmagát, hanem egyes szám harmadik személyben. Valószínűleg azért, mert a levél utolsó mondategysége egy elköszönő formula, amelyet így szokás használni: *Mindenkit csókol Öcsi*.

Ennél a levélnél megfigyelhető az időrend globáliskohézió-teremtő ereje. A második mondategység, hogy *ma már tudok írni* jelen idejű, ugyanakkor a múltra is utal, hiszen ma már tud írni, de ezelőtt nem tudott. A mondat második felében és a következő egység első részében jelen idejű igealakokkal találkozunk, ezek mind a levélírás idejére utalnak: *boldog karácsonyi ünnepet kívánok, jól érzem magam*. Ezután pedig megjelenik egy utalás a jövőre abban a mondatrészletben, hogy *még nem tudom hová fogok menni*. Az előbb említett szövegrészletekben nem csak az igék, de az időhatározó- szók is hozzájárulnak az időrendiség kialakításához, ilyenek a *ma már, még nem*. Így tehát az időrend a levélben a következő: a múltra utal először a levélíró, majd legtöbbet jelenlegi helyzetéről, állapotáról ír, végül utal a jövőbeli terveire is. A szövegből túl sok mindenre nem következtethetünk a levélíró személyiségével kapcsolatban, csak annyi derül ki, hogy jelenleg tanácstalan, nem tudja, hogy merre menjen, mit is kezdjen az életével.

Gulyás István ekkoriban valószínűleg még nagyon fiatal volt, tehát érthető is ez a bizonytalanság, biztosan nem volt könnyű helyzetben egy új országban idegenként. Az viszont biztos, hogy nem volt egyedül. Ez a levél bizonyítja azt is, hogy nem egyedül disszidált Horváth Jánosékkal egy időben, hanem velük együtt, mert a képeslap oldalán olvasható egy rövid kis megjegyzés Horváth János kézírásával, hogy: *Kézcsók Jancsi Zoli Éva Peti*, tehát ekkor még együtt volt a rokonaival, majd csak később váltak el útjaik.

Horváth János Hj10-es számú levele (Melléklet 64–65.)

A Hj10-es jelzésű levelet Horváth János küldte Kanadából az otthon maradatottaknak. A levél egyik szembetűnő különlegessége, hogy annak ellenére, hogy közepes terjedelmű, mégis nagyon sokat írt a levélíró, és olyan adatok is pontosan fel vannak tüntetve rajta, amelyek inkább a hosszú levelekre jellemzőek. Ilyen például a feladó helyének megjelölése és a levél írásának dátuma. A keltezés a szöveg legalján olvasható, ezek szerint Horváth János 1957. VI. 17-én írta a levelet, ekkor pedig ő és a családja West Hawk Lake városában tartózkodott, ami Kanadában, Manitoba tartományban található. Ezek az adatok a képeslap bal oldali felső szegletében olvashatók, amit a levélíró kétszer alá is húzott, és felé írta, hogy *POST-OFFICE!*, és elé írta azt is, hogy *cím*. A *POST-OFFICE!(posta)* valószínűleg azért szerepel a város neve felett, hogy ha a rokonok nekik címeznek levelet, amire utal is Horváth János (*Ha írtok, a fenti aláhuzott címre írjatok*), akkor ezt is írják a címzéshez, mert utcát, házszámot nem jelöl meg, így a levelet majd át tudja venni a postán. Ezenkívül a bélyegző és több angol, valamint francia felirat is, mint például *By air mail*, *Par avion*, arra utalnak, hogy a levelet külföldön adták postára, mégpedig légipostára.

Ennél a levélnél is megfigyelhető a címzésben, hogy az utcanév és házszám, valamint az országnév után egy-egy pont áll. Nem mellesleg az ország nevét Horváth János a nemzetközi neve alapján, de magyaros kiejtés szerint írta le: *Hungária*.

Ezek mellett még a levélíró kézírása tűnik fel az olvasónak legelőször. Ez az írásképmint, mint Horváth János más leveleiben is, nagyon nehezen olvasható, nem egységes, a sorközök változóak. Az írásjelek, mint a pontok vagy vesszők néha hiányoznak, de néha még az ékezetek is lemaradnak a betűkről.

A zsúfolt, hosszúnak tűnő írásban négy téma jelenik meg nyolc mondategységen keresztül. A levél témái a következők: 1. hol nyaralnak, meddig maradnak, mi az új levelezési címük; 2. megkapták-e az otthoniak az előző levelet; 3. írjanak Öcsiről; 4. ők jól vannak, az otthoniak hogy vannak.

A levél szövege nem is a sok téma miatt hosszabb vagy zsúfolt, hanem azért, mert a levélíró szépen összefűzte ugyan mondandóját, de elég bőven ki is fejtette.

Helyesírási hibát nem sokat lehet megfigyelni a szövegben, egy-két ilyen példa: *aláhuzott*, *irjatok*, *egésségesek*, *tul vagytok*, *előbb*, *csokolunk*. Ezenkívül még egy eltérés van a normához képest, amikor a levélíró egy kijelentő mondat végére kérdőjelet tett:

Remélem levelem már megkaptátok? Ennek az oka valószínűleg az lehet, hogy a levélíró ezt a mondatot kérdésnek szánhatta.

A levél egy másik érdekessége (többek között ezért is választottam ki), hogy kifelé utal a levélíró a szövegből, mégpedig Gulyás Istvánra, Öcsire, akivel együtt disszidált: *Írjatok Öcsiről mert nekem még eddig nem válaszolt.* Különös, hogy bár rokonok, mégis külön élik az életüket.

A szöveg fő témája Horváth Jánosékkal kapcsolatos, hogy hol nyaralnak, hogyan érzik magukat, milyen a táj, és milyen címre várják a leveleket. Azért írom ezt többes számban, mert a levélíró is utal erre, nem egyes szám első személyben ír, hanem többes szám első személyben, és habár a családtagjait nem említi meg, tudjuk, hogy róluk van szó, a ragozott igealakokból és az aláírásokból következtethetünk erre, például *nyaralunk, leszünk, vagyunk, csokolunk, Jancsi, Éva, Adélka, Petike.* A levélszöveg egységességének szempontjából a partner is fontos, aki itt nem csak egy személy, például a címzett, Vénig Lukács, hanem több személy is lehet, valószínűleg az egész család, mert Horváth János a megszólításban is több személyt szerepeltet: *Rózsika, Lukács, Nanoka, Jancsika,* és az utalások is több címzettre vonatkoznak: *irtok, írjatok, megkaptátok, vagytok, benneteket.*

Ebben a levélben találkozni egy olyan érdekes utalással, amilyennel még nem találkoztam a többi szövegben. A levélíró kifelé utal a szövegből, de nem valamilyen előzményre, vagy közös ismeretre, hanem a képeslapra, annak is a képes oldalára: *itt nyaralunk amit a kép ábrázol.*

Ezenkívül találunk a szövegben helyre és időre utaló más deiktikus elemeket is, időre, pontosan a levélírás idejére utal az *E pillanatban* kifejezés és a *még eddig* időhatározó szók. Helyre utaló elemek pedig a következők: *itt* helyhatározószó, ami a levélírás helyére, a levélíró pontos helyzetére utal, de arra is, amit a kép ábrázol. A *fenti...címre* mondatrészlet a képeslapon belüli „helyre” utal, mégpedig a jobb felső sarokban lévő aláhúzott címre.

A levél szövegében megfigyelhető ok-okozati viszony is, amikor a levélíró először leírja, hogy hol nyaralnak, meddig maradnak: *E pillanatban itt nyaralunk amit a kép ábrázol nagyon szép hely szept 1-ig itt leszünk.* Ebben a mondatban van benne az ok, ami után következik az okozat, hogy *Ha irtok a fenti aláhúzott címre írjatok.*

A szövegből kifelé utal, pontosan egy előző levélre, a következő mondatrészlet: *remélem már ti is tul vagytok a bajokon.* Azért gondolom ezt, mert ahhoz, hogy Horváth János tudjon bármiféle bajról, ami Vénigéket érinthette, kellett, hogy értesüljön róla egy

előző levélből. Abból pedig, hogy ennek a levélnek volt előzménye, és vártak is rá választ, és valószínűleg kaptak is, mert a levelezés még nem szakadt meg ekkor, ez a levél a *kétirányú párbeszédese levelek (dialogisch bidirektionale Briefe)* csoportjába tartozik (Ermert, 1979,79).

Ebből a levélből kiderülhet az olvasó számára, hogy bár a levélírók (Gulyás István és Horváth János) arra panaszkodnak, hogy sokat kell dolgozniuk, nincs szabadidejük, azért úgy tűnik, hogy egy elég hosszú nyaralásra (augusztus 17-től szeptember 1-ig) mégis futja, nem beszélve arról, hogy ennek nem csekély költsége is lehet. Valószínű tehát, hogy azért még sem lehetett olyan borzasztó az élet nyugaton, mint ahogy Gulyás István utalt rá egyik levelében.

2.2.3. RÖVID LEVÉL

Gulyás István Gi13-as számú levele (Melléklet 53.)

A Gi13-as levél adatairól nem lehet sokat megtudni. Mivel a boríték elveszett, nem tudtam kideríteni sem a címzett nevét, sem a feladás pontos dátumát, helyét. A levél szövegéből csak annyi derül ki, hogy valamikor karácsony és újév környékén íródhatott, és hogy Gulyás István ezt a levelet is valószínűleg a családjának írta, erre utal a következő mondatrészlet: *kivánok az egész családnak.*

A levelet Gulyás István Kanadában adhatta postára, mert a levélpapíron több angol felirat is olvasható, úgymint *Holiday Greetings, A MERRY CHRISTMAS AND BEST WISHES FOR THE COMING YEAR*, ezenkívül a levélpapír leghátsó oldalán olvasható, hogy *Montreal, Canada*. István más leveiből is tudni lehet, hogy Montrealban élt, valószínű tehát, hogy itt írta ezt a levelet, mégpedig jóval a disszidálást követően.

A levél szövege mindössze egyetlen mondatból áll, egyetlen téma jelenik meg benne, ez pedig egy jókívánság az ünnepek alkalmából. Ebben az egy mondatban is van egy helyesírási hiba, *Ujévet*, aminek az oka lehet a külföldi tartózkodás és a ritkán használt anyanyelv is.

A szöveg az angol idézet alatt van közvetlenül, nem pedig a belső oldalon, ettől eltekintve azonban szépen megszerkesztett, egységes, a sorközök, sortávolságok is egyformák. A kézírás feltűnően szép, inkább női kézírásnak tűnik, ezért esetleg írhatta a levelet egy nő is, mert lehet, hogy István később megnősült. Ezt azonban nem tudtam a

levelek alapján kideríteni, és ellentmond neki az is, hogy a levelet csak Gulyás István írta alá, így lehetséges az is, hogy az ő kézírása változott meg ennyire, vagy itt különösen ügyelt a szép írásra.

A levél hangneme elég hűvös, távolságtartó, az üdvözlöten kívül nem is tartalmaz mást, nem is szólít meg senkit. Úgy gondolom, hogy ez a levél Gulyás István egyik legutolsó írása lehet, és mivel korábbi leveleiben többször is említette, hogy ritkán írnak neki a rokonai, lehet, hogy megharagudott rájuk, és már csak a szokás vagy az illem kedvéért küldte ezt az üdvözlőlapot. Mivel az eredeti boríték nem került elő, az is lehetséges azonban, hogy emellett a levél mellett volt egy hosszabb is a borítékban, és akkor természetesen teljesen más kép rajzolódna ki előttünk a családtagjaival való viszonyáról.

Horváth János Hj1-es számú levele (Melléklet 59.)

A Hj1-es jelzésű levél a Horváth István által küldött levelek közül a legelső, a levélgyűjtemény darabjai közül is az egyik legkorábban íródott darab: 1947. XII. 28-án adták postára, Debrecenben.

Ez a levél még bőven a család disszidálása előtt íródott, de azért választottam ezt, mert 1956 utáni rövid levél nem maradt fenn Horváth Jánostól (valószínűleg azért, mert ha már haza küldött levelet, próbált benne minél többet írni magukról, hiszen valószínűleg csak ritkán váltottak levelet). A kézírás alapján ezt a levelet nem János, hanem a felesége, Éva írta. A címzett igazából Gulyás János, a legkisebb fiú. Itt azonban Vénig Jancsikát írnak a levélírók. Ennek az lehet az oka, hogy mivel Vénig Lukácsné és Vénig Lukács még nemrég házasodtak össze, a levélírók nem tudhatták, hogy a gyermekek nem vették fel a nevelőapjuk nevét, ők azonban valószínűleg logikusnak tartották az ellenkezőjét. Ezenkívül érdekes az is, hogy bár a címzett ekkor még csak ötéves lehetett, (más levelekből kiderül, hogy 1964-ben volt 22 éves), mégis a neve után írják, hogy *Vénig Jancsika urnak*. Szerintem mai szemmel ez egy kicsit komikusnak is tűnik.

A levél szövegének első része nagyon szép kézírással íródott, szépen megszerkesztve, kihasználva a rendelkezésre álló helyet a képeslapon, azonban a szöveg másik része már jóval olvashatatlanabb, mert a képeslap aljára van odaszúfolva az írás. A levélben Horváthék üdvözlöket küldik névnapja alkalmából Jancsikának és Pista bácsinak, valamint Öcsikének is, akik Istvánok voltak (az Istvánok december 26-án, a Jánosok pedig

december 27-én ünneplik a névnapjukat). A levél szövege több fontos információt nem tartalmaz, csak a jókívánságokat, ezért a levélben megjelenő két mondatnak igazából csak egy témája van.

Ez a levélszöveg azonban főleg azért érdekes, mert itt találunk két olyan utalást, amelyek fontos szempontok voltak a rokoni viszonyok megállapításánál. Az egyik ilyen, hogy a levél aláírói: *Évike és Jancsi*, akik másodjára úgy írják alá a levelet, hogy *Horváthék*. Ebből következtettem arra, hogy János lehetett Vénig Lukácsné Horváth Róza vér szerinti rokona, mert ha összeházasodott Éva és János, a feleség felvette a férje nevét, és csak akkor lehetnek Horváthék, ha János családneve volt Horváth. Egy másik fontos utalóelem, amikor Vénig Lukácsné Horváth Róza édesapját úgy nevezik meg, hogy *Pistabátyánk*. Ebből kiderül, hogy Horváth János nem lehetett testvére Vénig Lukácsnénak, mert akkor apaként nevezné meg. A *bátyánk* megnevezést viszont használhatta Horváth János, ha Horváth István a nagybátyja volt, ezért valószínű, hogy Horváth János unokatestvére Vénig Lukácsné Horváth Rózának.

2.3. A LEVÉLMŰFAJ JELLEMZŐI AZ ÁLTALAM VIZSGÁLT ANYAG ALAPJÁN

Az általam elemzett levelek majdnem fél évszázaddal ezelőtt keletkeztek, az 1940-es és 1960-as évek között, ennek ellenére a levelek külső formai jegyei, például a címzés vagy a levélformulák csak kevés eltérést mutatnak a mai gyakorlathoz képest. A levelek keletkezési éveiben még gyakran használtak megnevező formulákat a címzett neve előtt, ezek ma már régiesnek tűnnek. Ugyanakkor ezek a jelzők utalnak egy kor társadalmi helyzetére és olyan társalgási szabályokra, például a megszólítások/megnevezések esetében, amelyeket ma már nem használunk. Szintén a címzésnél maradvá az is nyomon követhető, hogy mikortól használunk postai irányítószámot. Az általam vizsgált leveleken még nem találkozunk velük, mert ezek mind 1973 előtt keletkeztek, de a hagyatéknál olyan levelein, amelyek az 1970-es évek végén íródtak, már megjelentek. Ezenkívül csak a külföldi levelek címzésében találni olyan érdekességeket, mint a helynevek végén álló írásjelek vagy az országnév többféle leírása, mint például *Ungárn*, *Hungária*, *Hungary*, *Hongéria*, valamint a címzésben egyes elemek „elangolosodása”, például amikor a feladó rövidítése *Fa* helyett az angolos *Fr*, azaz a *from* rövidítése szerepel. A levelek formája az, ami leginkább megfelel a levélírás szabályainak. Minden levélben, még némelyik rövid

levélnél is megtalálható a megszólítás a levél elején, az elbúcsúzás a levél végén és az aláírás. Ezeknél a magánleveknél azonban sok esetben hiányzik a keltezés.

Az elemzett levelek mindegyikének vannak olyan tipikus jellemzői, amelyek jellemzőek a levél írójára. *Horváth János* levelei könnyen felismerhetők első ránézésre is, mert a levélíró kézírása nagyon jellegzetes. A szövegeire jellemző, hogy nem fordított túl nagy gondot a megformálásra. Írásai azonban mindig nagyon egységesek, összefüggőek, egy-két esetben találkozni csak olyan mondatokkal, amelyek nehezen érthetőek. Stílusára nagyon jellemző a szarkasztikus humor, levelei többségében találkozni egy-egy humoros, de csípős megjegyzéssel. Gulyás István szövegalkotásának fejlődését egész kiskorától nyomon lehet követni a levelei alapján, hiszen gyermekkorából is maradtak fent tőle levelek. Kezdetben kisiskolás megfogalmazással, girbegurba betűkkel és sok helyesírási hibával írta leveleit, később azonban szép kézírással, helyesen és nagyon világosan, érthetően fogalmazta meg szövegeit. Gulyás István felnőttkori leveleiben mindig ügyelt arra, hogy az írása szép, összeszedett képet mutasson, még akkor is, ha sietve írt. A hosszú levelében azonban több helyesírási hibát is találni, ami a gyakorlat hiányának is lehet a jele, mert valószínű, hogy külföldön keveset használta az anyanyelvét.

Mindkét levélíróról elmondható általánosan, hogy a disszidálást követően inkább énközpontúak az írásaik, leginkább arról írnak, hogy velük mi történt, de ez érthető is annak a fényében, hogy valószínűleg nem nagyon volt kivel megosztani a velük történeteket, és hogy szerették volna mindenről tájékoztatni az otthoniakat. Ezenkívül a levelekből kiolvasható, hogy az emigráns lét hatott a világképükre, gondolkodásmódjukra is. A legjellemzőbb változás mindkettőjükénél a pénz mint központi téma megjelenése. Főleg hosszú leveleikben nagyon sokat írnak erről és arról, hogy mennyit dolgoznak, hogy még többet kereshessenek. A hazai helyzetről viszont valószínűleg nem sokat tudhattak, olyan, mintha a külföldön élők a magyarországi életet a kanadai élet mintájára képzelnék el, vagy legalábbis sok tekintetben ahhoz hasonlónak gondolnák.

IV. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomból tehát kiderül, hogy a magánlevelek nem mindig felelnek meg az előírt normáknak, mert a levelekre tartalmi szempontból különösen, de még formai szempontból is nagy hatással van a levélíró személyisége, iskolázottsága. Tipizálási és statisztikai eredményeim leginkább a saját dolgozatomban tárgyalt levelekre érvényesek, de azt gondolom, hasonló szociális körülmények között élők leveleire valamennyire általánosíthatók. Azt pedig elképzelhetőnek tartom, hogy nagyobb korpuszon végzett hasonló vizsgálatok megerősíthetik ezeket az eredményeket, és ezzel általánosabbá is tehetik őket.

V. IRODALOMJEGYZÉK

Balázs Géza–Grétsy László (szerk.) 2003. *A 20. századi magánlevelek nyelvi világa*. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Budapest.

Deme László 1971. *Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Eöry Vilma 1990. *Szövegtípusok és mondatok levélszövegekben*. Kézirat

Honffy Pál 2003. *Levelezési tanácsadó*. Calibra Kiadó. Budapest.

Karl, Ermert 1979. *Briefsorten*. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.

Papp László 1961. *Nyelvjárás és nyelvi norma XVI. századi deákjaink gyakorlatában*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Szauder József–Tarnai Andor (szerk.) 1974. *Irodalom és felvilágosodás*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Szikszaíné Nagy Irma 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó. Budapest.

Szikszaíné Nagy Irma 2007. *Magyar stilisztika*. Osiris Kiadó. Budapest.

MELLÉKLET

I. A LEVELEK MEGOSZLÁSA SZEMÉLYENKÉNT

A leveleket nem csak a levélírók alapján kapcsoltam egy névhez, hanem azonos csoportba vettem azokat, amelyeket egy személy írt, vagy neki írtak olyanok, akiket nem tudtam beazonosítani, így nem alkothattam ezeknek a leveleknek külön csoportot. Természetesen voltak olyan levelek, amelyek egy közös, vegyes csoportba kerültek, mert ezeket nem volt érdemes különválogatni. A vegyes kategóriába került levelek többsége üdvözlőlap, melyet az egész családnak, vagy Vénig Lukácsnének címeztek, a feladók személye pedig nagyon változatos, sokszor csak egy-egy levél származik tőlük. A táblázatban külön jelöltem azt is, hogy az egyes csoportokon belül milyen a levelek megoszlása, hogy az adott személy nevéhez kapcsolt levelek közül hánynak volt ő a címzettje, és hánynak ő a feladója. (A levélírók által írt levelek címzettje a legtöbb esetben Vénig Lukácsné, ezeket a leveleket viszont nem csoportosítottam külön, mert akkor átfedések jöttek volna létre az egyes adatok között.)

A levelek csoportosítása a címzettek, illetve feladók alapján	Levelek száma	Az azonos csoportba tartozó levelek megoszlása, aszerint, hogy az adott személy adta-e postára, vagy neki címezték
<i>Vénig Lukács</i>	40	feladott:37; kapott: 3
<i>Gulyás János (első férj)</i>	1	feladott:0; kapott: 1
<i>Vénig Lukácsné, Gulyás Jánosnéként</i>	5	feladott:0; kapott: 5
<i>Gulyás János (a fia)</i>	14	feladott:7; kapott: 7
<i>Gulyás István</i>	15	feladott: 14 (+1 szöveg nélküli); kapott: 1
<i>Gulyás Mátyás</i>	11	feladott:3; kapott:8
<i>Horváth János és családja</i>	17	feladott:17; kapott:0
<i>Horváth Istvánné</i>	8	feladott:0; kapott:8
<i>Csermák Ila</i>	6	feladott:6; kapott:0
<i>Erzsike</i>	18	feladott:17; kapott:0
<i>Vegyesen</i>	99	(nincs adat)
<i>Összesen</i>	234	

II. LEVÉLÍRÓK BEMUTATÁSA

VÉNIG LUKÁCSNÉ HORVÁTH RÓZA

A legtöbb levél és képeslap címzettje, tőle származik a hagyaték. Általában Rózsikaként szerepel a megszólításokban (Hj2, Hj3, Hj10) *Édes Rózsikám; Drága Rózsika; Rózsika!!*. Első férje Gulyás János volt, aki a második világháború környékén vesztette életét, azt viszont nem tudni, hogy a háborúban, vagy betegségben halt-e meg. Első férjétől csak kevés levél maradt fenn, azonban a gyermekek, Mátyás, István és János mind az ő vezetéknévét viselik, tehát mind a három fiúnak az első férj lehet az édesapja. Gulyás János haláláig Sóstóhegyen élt a család, majd amikor újra férjhez ment, 1946-ban Vénig Lukácshoz, elköltöztek a Sarkantyú út 41. szám alatt található családi házba. Az, hogy milyen végzettsége volt, esetleg hogy volt-e munkahelye Vénig Lukácsnénak, a levelekből nem derül ki, így az is lehet, hogy nagyrészt otthon volt a gyermekekkel. 2000-ben hunyt el.

VÉNIG LUKÁCS

Vénig Lukács volt Horváth Róza második férje. A gyermekek nem vették fel az ő vezetéknévét, de valószínűleg apjuknak szólíthatták, erre utal az egyik levél, (Gi6) *Drága Anyukám, Apukám*. Gulyás István is csak az előbb említett egyetlen esetben szólítja meg Vénig Lukácsot apjaként, más levelében csak utal rá, de nem nevezi meg közvetlenül, (Gi2) *hogy anyut, aput, Matyit, és nanót lásuk*. Ebből arra következtetnek, hogy valószínűleg nem lehetett túl szoros vagy közvetlen kapcsolat a nevelőapa és a gyermekek között.

Vénig Lukács leveleit három részre osztottam: 1. 1949-től 1952-ig küldött levelek; 2. 1964-től 1965-ig küldött levelek; 3. külföldön keletkezett levelek.

GULYÁS MÁTYÁS

A három gyermek közül a legidősebb. A levelekből kiderül, hogy 1948-ban eszperantó kongresszuson járt, ezenkívül pedig 1954 és 1955 környékén Budapesten volt egyetemi hallgató. Később feleségül vette Csermák Évát, az 1950-es évek közepe táján, valószínűleg azután, miután befejezte egyetemi tanulmányait. Gyermekek is születtek,

erre utal egyik levelében Gulyás István (Gi11) *Kedves Bátyád és Neje a gyerekről akkor írtak és küldtek képet amikor 3 hetes volt.*

GULYÁS ISTVÁN

Ő volt a középső fiú. A leveket általában Öcsiként írta alá, és más levelekben, például amit Horváth János írt, is így említik, (Hj10) *Irjatok Öcsiről.* Ez lehetett a beceneve, ami a családban betöltött helyére is utalhatott, mivel ő volt a második gyermek, az egyetlen öcs, mindaddig, amíg meg nem született a legfiatalabb fiúgyermek, Gulyás János.

A Kanadából küldött egyik levelén *S. Gulyás* jelenik meg feladóként (Gi11), ez valószínűleg kanadai hatás lehet, és az *István* név angol megfelelőjének, a *Stephan*-nek lehet a monogramja. Kanadába a disszidálását követően telepedett le. Horvát Jánossal, nagybátyjával és annak családjával együtt hagyták el Magyarországot 1956-ban. Több országban is bolyongott, Ausztriából, Olaszországból is küldött haza képeslapokat, majd Vancouverből és Montrealból küldött képeslapokat. Egyik leveléből (Gi11) kiderül, hogy Kanadában több mindennel is foglalkozott, többek között halászott is.

GULYÁS JÁNOS

Ő volt a legfiatalabb gyermek a családban, nem költözött el otthonról, valószínűleg haláláig a szülőházban élt. Valamikor az 1960-as évek elején járt Lengyelországban. Később a feleségül vette Lujzát, akit egy 1972-es Gulyás Jánosnak címzett levélből ismerhetünk meg. Egy lányuk született, körülbelül 1975 táján, Emília, tőle származik a hagyatéka. Az egyedüli információ, amit nem a levelekből tudtam meg, az ő és szülei későbbi életére vonatkozik. Ez pedig az, hogy Emília egészen kisgyermek volt, 8 éves, amikor a szülei autóbalesetet szenvedtek, ezután a nagymama, Vénig Lukácsné nevelte a kislányt.

HORVÁTH JÁNOS ÉS CSALÁDJA

Horváth János és családja szintén disszidáltak az országból 1956-ban, s mielőtt Kanadában letelepedtek volna, ők is jártak több országban is, például Olaszországban, Palermóban (Hj9). Egyik levelükből az derül ki, hogy pékséget nyitottak Kanadában, és ebből éltek (Hj17). A disszidálást megelőzően valószínűleg Debrecenben, majd Budapesten élhettek, mert 1956 előtt ezekben a városokban adták postára leveleiket.

Lukács gyakran vendégeskedett náluk Budapesten, és a levelek hangneméből az állapítható meg, hogy János és Lukács nagyon jó barátságban álltak egymással.

A levelek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Horváth János valószínűleg Horvát Róza rokona lehetett, de azt nem tudtam pontosan megállapítani, hogy testvére, vagy unokatestvére volt-e. Azért gondolom, hogy János lehetett Róza rokona, nem pedig Éva, aki szintén sok aláírásban szerepel, mert van egy levél 1947-ből, amit úgy írnak alá, hogy *Évike és Jancsi... Horváthék* (Hj1). Ahhoz, hogy ők Horváthék legyenek, szükséges, hogy ez a férfi családneve legyen, mert a feleség, Éva nem vihetné tovább a Horváth nevet, ha ez az ő családneve volna. Egy szintén 1947-es levél esetleg ez ellen szólhatna, mert ezt egyedül Éva írja alá, János nem, de ebben a levélben Éva úgy említi meg Horváth Istvánt és feleségét, akik Vénig Lukácsné szülei, hogy Margit néni és Pista bácsi (Hj2) *Nektek Margitkánéninek Pitabácsinak és a gyerekeknek*. A fentebb említett Hj1-es jelzésű levélből azonban arra is következtethetünk, hogy Horváth János mégsem lehetett testvére Vénig Lukácsnénak, mert ő és felesége Éva, Horvát Istvánt, Vénig Lukácsné édesapját, *Pistabátyának* szólítják. Ezenkívül Horváth István felesége, Éva egy másik levélben Horváth Istvánt és az ő feleségét, Horváth Istvánnét is az előzőhöz hasonló módon nevezi meg, *Margitnénit Pitabácsit* (Hj2). Ekkoriban ugyanis nem volt szokás így szólítani az apóst és anyóst, Vénig Lukács is Anyukaként nevezi meg a felesége édesanyját. Ezért gondolom, hogy Horváth János nem lehetett testvére Vénig Lukácsnénak, legfeljebb csak unokatestvére.

Gyermekeik Zoltán és Péter, akik Zoliként és Petiként szerepelnek a levelek aláírásában. Zoli több levelet is írt (Hj8, Hj5, Hj4), később azonban, 1957 után nem tudni, hogy mi lett vele, mert a következő években keletkezett levelekben már nem szerepel aláíróként (Hj10, Hj17). Testvére, Péter pedig később valószínűleg megházasodott, mert az előbb említett levelekben egy Adél nevű lány is szerepel az aláírók között (Hj10, Hj17).

HORVÁTH ISTVÁNNÉ

Vénig Lukácsné Horváth Róza édesanyja. Férje, Horváth István nem kapott leveleket és olyan levél sem maradt fent, amelyet ő írt volna. Egy levelet azonban feleségének, Horváth Istvánnénak címeztek, amelyből kiderül, hogy gyümölcskereskedőként dolgozott, és hogy a lányáikkal együtt élt a Sarkantyú utcai lakásban. A keresztnéve

Margit lehetett, ez Horváth Jánosék leveléből derül ki (Hj2). Ezenkívül Öcsi leveleiben észrevehetjük, hogy unokái Nanónak becézték, ami talán a *mami*, *mamó* megszólításnak lehet egy gyermeknyelvi változata (Gi2).

HORVÁTH IBOLYA ÉS FÉRJE, LÁSZLÓ

Kevés levélben tűnnek fel 1945 és 1955 között, így sokat nem tudni róluk. Valószínű, hogy Horvát Ibolya Horváth Istvánné lánya volt, mert egyik Vénig Lukácsnének címzett képeslapján azt írja, hogy „*Drága Anyukám, Lukács és Rózsika*”. Az *anyukám* megszólítás pedig csak Horváth Istvánnénak szólhat, hiszen ő élt egy házban Vénig Lukácsékkal, és a vezetékeve is megegyezik Horváth Istvánéval és Vénig Lukácsné Horváth Rózáéval, aki így valószínűleg a testvére lehetett Ibolyának.

III. STATISZTIKAI EREDMÉNYEK

A mondategységek és témák száma és átlaga levelenként és levéltípusonként

	Hosszú levél	
Levelek	Mondat	Téma
gi11	51	11
hj17	24	8
<i>Összeg</i>	75	19
<i>Átlag</i>	37,5	9,5

	Közepes levél	
Levelek	Mondat	Téma
gi1	7	5
gi2	6	5
gi6	4	4
gi8	4	2
gi9	6	2
gi10	6	3
hj2	10	4
hj3	7	3
hj4	2	2
hj6	3	3
hj9	4	3
hj10	8	4
hj11	3	1
hj13	4	3

hj12	5	3
hj14	6	5
hj15	8	2
hj16	8	4
<i>Összeg</i>	<i>101</i>	<i>58</i>
<i>Átlag</i>	<i>5,6</i>	<i>3,2</i>

	Rövid levél	
Levelek	Mondat	Téma
gi3	1	1
gi4	1	1
gi5	1	1
gi7	1	1
gi12	1	1
gi13	1	1
hj1	3	1
hj5	2	1
hj7	2	1
hj8	1	1
<i>Összeg</i>	<i>14</i>	<i>10</i>
<i>Átlag</i>	<i>1,4</i>	<i>1</i>

IV. AZ ELEMZÉS SZEMPONTJÁBÓL FONTOS LEVELEK

1. GULYÁS ISTVÁN LEVELEI

1.1. A LEVELEK ÁTIRATA

G11

Dátum:

1848. AUG. 11. BALKÁNY

Címzés:

Nagys.

Vénig Lukácsné

úrhölgynek

Harkány. fürdő

Vasútház fszt. 25 ajtó.

Baranya. m.

Szöveg:

Drága jó anyukám, hogy
tetszik lenni a hosszú nyaralás-
ba. Mi is szeretnénk ott lenni
anyukám mellet de a mi nyara
lásunk nem oda szol. Már nagy-
gyon régen látuk anyut. A mi
nyaralásunk nagyon jó, én és
Jancsika sokat híztunk. Már
szeretnénk hallani levélben
hogy anyukám me^ggyogyult e.
Mi javulást kívánunk és sokszor
csokoljuk anyut. Öcsi és
Jancsi

A címzés felett olvasható kézzel írt megjegyzés:

Nagyon sokszor csókolunk
mi is és jó egészséget kívá-
nunk a anziksz
az nagyon kevés érkezik.

G12

Dátum:

1949. VIII. ??

(A képeslapon: 1949. augusztus 23., Szeged.)

Címzés:

Nagys.

Vénig Lukácsné

úrasszonynak

Nyíregyháza

Sarkantyú-u-41 sz

Szöveg:

Édes anyukám a pénzt meg kap-
tuk tegnap. Miért nem tetszenek írni.
Jancsika is és én is hízunk már csak
az hiányzik, hogy anyut, aput, Matyit,
és nanót lásuk. Sokat gondolunk mind-
nyájukra. Kedves anyukám pénteken
tesék eljöni várjuk anyut a 2^hsi vonat-
nál Szegeden. (*Másfél lefirkált sor*)
Sokszor csókolunk min-
?(olvashatatlan)

Öcsi és Jancsika

Aranyos ? Rózsikám a gyerekek jól
(a köv. két sor olvashatatlan)

GI3

Dátum:

195?. IX. ??

Címzés:

T.c.

Vénig Lukácsné

urasszonynak (ceruzával)

Nyíregyháza

Sarkantyú. 41. sz

Szöveg:

Szerencsésen
megérkeztem
csókolok mindenkit
Öcsi

GI4

Dátum:

1954. VI. 28.

Címzés:

Vénig Lukácsné

Nyíregyháza

Sarkantyú 41

Szöveg:

Üdvözetem küldöm

a családnak

Öcsi

G15

Dátum:

1955. JUN. ??

Címzés:

Tc.

Vénig Lukácsné

Nyíregyháza

Sarkantyú. u. 41.

Szöveg:

Üdvözetem és

Kézcsókom küldöm

A családnak

Öcsi

(ceruzával) Mi is neked

G16

Dátum:

1956. 12. 18.

Címzés:

Tc.

Vénig Lukács

és. b. családja

Nyíregyháza

Sarkantyú. 41.

Ungár

Szöveg:

Drága Anyukám, Apukám sokszor gondolok rátok. Ma már tudok írni haza és sok boldog karácsonyi ünnepet kívánok. Jól érzem magam csak még nem tudom hová fogok menni Mindenkit csókol Öcsi,
Szélen jegyzet (más kézírással):
Kézcsok Jancsi Zoli Éva Peti

G17

Dátum:

1957. Olaszország, Velence?

Címzés:

Tc.

Vénig Lukács. úr.

Hungária

Nyíregyháza

Sarkantyú u. 41.

Szöveg:

Sokat gondolok rátok és millió csókom küldöm Velencéből.
Öcsi

G18

Dátum:

1957. szept. Vancouver

Címzés:

A boríték elveszett

Szöveg:

Muttikám!

Két napos züllés után
már a szemem nembirtam
teljesen kinyitni. Egy ki-
csit *sikerek* vagyunk
Péter is én is de azért tedd
el és ha haza megyek majd
elmesélem mi is volt itt
a helyzet.

Öcsi.

G19

Dátum:

1959. XI. 23. Canada, Montreal

Címzés:

Mrs. Vénig Lukácsné.

Hungary.

Nyíregyháza.

Sarkantyú. u. 41.

Szöveg:

Édes Anyukám!

Egy Párnapja, érkeztem

minden baj nélkül.

Rövidesen írok levelet.

Jól vagyok:

Millioszor csókollak

benneteket

Öcsi

G110

Dátum:

1960. FEB 1., Canada, Vancouver

Címzés:

Tc.

Vénig Lukácsné

Hungary

Nyíregyháza

Sarkantyú 41.

Szöveg:

Édes Anyukám!

Szerencsésen vissza

érkeztem Vancouver-

ba. Semmi bajom

Rövidesen írok le-

velet. Millioszor csó-

kolom az egész csa

ládót

Öcsi

S. Gulyás. Genero.l. Delivery Vancouver C. B??

G111

Dátum:

1964. II. 25. Canada

Címzés:

Feladó:

Fr: S. Gulyás

Gen. Del.

Prince Rupert

Canada

B.C.

Címzett:

Tc.

Gulyás János

HUNGARY

Nyíregyháza

Sarkantyú. 41.

Édes Öcsém!

1.

Örülök, hogy hosszú hallgatás után végre hírt adtál magadról. Az utolsó levelemre, mivel csak most kaptam választ Tőled csak most tudok írni, újra.

Jancsikám nemtudom, hogy hol kezdjem el, elmesélni az én életem amit itt a nyugati örületben élek, mert soha nem tudom, hogy Téged mi érdekel belőle? Jobb ha egy pár sorral vázolólok csak a lényegét amit Ti úgy írtok hogy keveset írok magamról. Édes Jancsikám itt egy magamfajta aggregénynek minden pillanata kivan számolva és a percek mulásával kell lépést tartanom. Soha ne hagyd el Európát a kényelem és lassú élet hazáját. Tudom, hogy ez furcsán és ~~hihetett~~ hihetetlenül hangzik és épp ez az oka hogy nincs időm sokat írni magamról. Ide mindenki azért jön erre a kontinensre, mert gazdag akar lenni. Ide senkisem azért jön, hogy nyaraljon, vagy a kis pénzét amit olcsó órábérén megtakarított pillanatok alatt oda adja csak borraivalónak. Ez a föld a züllött, munkakerülők szélhámosok, stricik, zsidók, zúgbankárok, és jellemtelesen emberek kedvenc helye. Amerikában az idő pénz! és éppen ezért van hogy mindenki rohan. Rohannak kikapám és ha Te nem rohansz mindenről lekésel. Az életben egyszer talán lesz lehetőség arra, hogy ha érdekel ez az átkozot nyugat nálam itt eltöltöl egy pár hónapot. Magad győződj meg majd mind arról amit ma még talán el sem hiszel. Ezért most

csak röviden válaszolok a hozzám írt leveled-

2.

lényegére. Ne haragudjatok rám, amiért a leveleimet általában „Anyukám” jelzővel látom el de én az „Édes Anyukám” alatt az egész családot értem. Bocsássátok meg, hogy nem gondoltam arra, hogy éppen a hét éve, nem-író bátyám nevével vagy a hét év alatt 4-levelet író 22 éves öcsém-mel kezdem titulálni, a családi levelek címzését Általában véve a legtöbb levelem több személyt is szokot ~~em~~ti említeni, a címzésben. Igérem legközelebb kiköszörülöm a csorbát. Kedves Bátyád és Neje a gyerekről akkor írtak és küldtek képet amikor 3 hetes volt. Egyedül Anya ír mindig a kis Batyuliról, Rólatok, és Othonról. Tudom, hogy Anyának, már fáradtság a levél írás, nemlát jól betegeskedik, de azért mégis ő az aki akkor is ír amikor én hosszabb ideje hallgatok. Haza menni ebben az évben nemtudok mivel a hajó a felszerelés és egyéb apróságok felemésztették a meglévő pénzem nagyobb részét. Nemtudom hogy Ti tudjátok-e a Magyar Kormány minden Magyarától aki haza akar menni 8 dollárt kér naponta. Három hónapra az közel 700\$.-ár az utiköltség 900\$ és ha vinni és költeni akarsz az közel egy vagyon. Itt a halászásba ezt az összeget meglehet a gyárba a szezon alatt keresni 2-3 hónap alatt. De már 800\$ért egy vadonat új ~~vol~~ volkswagen-autót vehetsz amit egy életre

3.

megtarthatsz magadnak. Jelenleg pedig még úgy állok, hogy Kádár elvtársnak nemtudok csak 800\$ért oda ajándékozni, hogy a saját ha-

zámba a saját Anyámnál 3 hónapot eltöltsek.
Bizonyára egyetértel velem és nem haragusztok
meg ha egyenlőre várakozó álláspontra helyez-
kedem. Érdeklődsz a hajó nagysága színe és
alakja iránt azaz a halász és hajójáról. Elő-
re bocsájtom nincs olyan nagy mint amilyent
Ti elképzeltek, hogy Nyíregyháza belefér, és amin
egy ezred válogatott balerina a vetkőző tán-
cot ropja az estebédhez. Csak egy kicsi mint
minden halászhajó amit tonnában mérnek. Egy
tonnás hajó az már nagy és azon 5-8 ember
dolgozik. Az enyém egy fél tonnás amin 2-em-
ber kellene de én egyedül fogok menni és így
több munka de több pénz a kereset. Időm most
sincs sok mivel a motort most raktam össze és a fes-
tést most kezdem el. Május 15-ik napján aztán
kifutok az oceánra és 4 hónapig a vizen le-
szek. Ezt azért írom, hogy tudjátok, hogy addig
nem jövök be szárazföldre. Nagyon sok dol-
gom van amit még addig elkell intézek mivel
Vancouverből kell mindent rendelnem. A kotákról ird
meg, hogy zongora, dob, vagy hegedűre akarjá-
tok és mit küldjek Twisztet, Cool (kúl) Jazzt
Mambót, Baszanóvát, Csacsacsát, csak írjátok meg-

4.

mert sem gondolat olvasó sem zenei talent
nemvagyok. Most csak azért jöttem vissza
Vancouverből, mert a hajót muszály ki ismer-
nem és a Navigációs vizsgát lekel tegyem.
Nagyon sok reményem fűződik a hallászáshoz
és ha minden sikerülne úgy ahogy szeretném
talán pótolni tudnám a kocsitok egyik felét
ebben az évben és a másikat a másokban. Nem

írsz semmit, hogy milyen részlet fizetésre lehet autót venni. A Televíziós szakmát nem fejeztem be mivel itt nem ingyenes a szakma tanulás és különben is a TV gyárból leadtak 6-ezer embert. Ez az amit be szeretnék neked mutatni nyugatról hogy, itt a TV szerelő gondol egyet és mivel teszemfel sok utcseprő kel és jól fizetnek rögtön elmegy utcát söpörni. Mindenki mindég oda rohan ahhol több a pénz, ezért van az, hogy én is már csak utca seprő nem voltam pedig szerettem volna az lenni csak nem vettek fel. Itt nincs szégyen. Most Bucsúdom és Remélem hamarosan írsz.

Millioszor csókolom az egész
családot. Öcsi
Téged, barátnőidet külön ölellek bátyád
Írjál. Öcsi

G12

Dátum:

...? Trieszt?

Címzés:

Tc.

Vénig Lukács.

úr.

Hongéria.

Nyíregyháza

Sarkantyú. u 41. sz

Szöveg:

Millió

csókom

küldöm

„Triesztből” és
sokat gondolk
rátok
Öcsi

G113

Dátum:

(Hiányzik a boríték)(Montreal, Canada - a levelezőlapon)

Címzés:

(Hiányzik a boríték)

Szöveg:

Kellemes Karácsonyt

és

Boldog Új évet

kivánok az egész

családnak

Öcsi

1.2. A MINTAELEMZÉSEK LEVELEI

HOSSZÚ LEVÉL - G111

Édes Öcsém!

Örülök, hogy hosszú hallgatás után végre hírt ad-
tal magadról. Az utolsó levelemtől, mivel csak most
kaptam választ Tőled csak most tudok írni, újra.

Faucsikám nem tudom, hogy hol kezdjem el, elmesél-
ni az én életem amit itt nyugati örületben élek, mert
soha nem tudom, hogy Téged mi érdekel belőle? Főbb ha
egy pár sorral válaszolok csak a lényegre amit Ti úgy írtok
hogy keveset írok magamról. Édes Faucsikám itt egy
magamfajta agglegyűk minden pillanata kivá-
szálva és a percek múlásával kell lépést tartanom.
Soha nem hagyod el Európát a kényelem és lassú
élet házáját. Tudom, hogy ez furcsán és kihatott
hihetetlenül hangzik és épp ez az oka hogy nincs időm
sokat írni magamról. Ide mindenki azért jön erre a
kontinensre, mert gazdag akar lenni. Ide senki sem
azért jön, hogy nyaraljon, vagy a kis pénzt amit
olcsó órákért meg takarított pillanatok alatt oda adja
csak borra valónak. Ez a föld a züllött, munkakerülő
szélhámosok, stricik, zsidók, zűgbenkárók, és jelleme-
len emberek kedvenc helye. Amerikában az idő pénz!
és épp ez ezért van hogy mindenki rohan. Rohannak
kisapám és ha Te nem rohansz minderről lekézel. Az
életben egyszer talán lesz lehetőség arra, hogy ha
érdekel az az átkozott nyugat nálam itt eltöltöl
egy pár hónapot. Magad győződjem meg majd mind
arról amit ma még talán elsem hiszel. Ezért most
csak röviden válaszolok a hozzád írt leveled —

② Levegőre. Nekem tudjátok róla, amiért a leveleimet általában „Anyukám” jelzővel látom el de én az „Édes Anyukám” alatt az egész családot értem. Boosáskodtok meg, hogy nem gondoltam arra hogy éppen a hét éve, nem-iro bátyám kezevel vagy a hét év alatt 4-levelet író 22 éves öccém-mel kezdem titulálni, a családi levelek címzését. Általában véve a legtöbb levelem több személyt is szokott említeni a címzésben. Igazam legközelebb kiköszörülöm a sorból. Kedves Bátyád és Neje a gyerekekről akkor írtak és küldtek képet amikor szünetes volt. Egyedül Anya ír mindegy a kis Batyuliról, Poláról, és Ötköről. Tudom, hogy Anyának, már fáradtság a levél írás, nem lát jól betegeskedik, de azért mégis ő az aki akkor is ír amikor én hosszabb ideje hallgatom. Haza menni ebben az ében nem tudok mivel a hajó a felszerelés és egyéb apróságok felmészterték a meglévő pénzem nagyobb részét. Nem tudom hogy Ti tudjátok-e de a Magyar kormány minden Magyarról aki haza akar menni 3 dolgot kér naponta. Három hónapra az közel 700.\$-as az utiköltség, 900.\$ és ha vinni és költetni akarsz az közel egy vagyón. Ha halálszárba ezt az összeget meglehet a gyárba, a szociális alatti keresni 2-3 hónap alatt. De már 800.\$-ért egy vadon új ~~volkswagen~~ volkswagen - autót vehetsz amit egy életre

③ megtarthatsz magadnak. Főleg pedig még
úgy állok, hogy kádár elvtársnak nem tudok csak
800\$-t oda ajándékozni, hogy a saját ha-
zámba a saját Anyámuval 3 hónapot eltöltsék.
Bizonyára egyetértel velük és nem haragszok
még ha egyelőre várakozó álláspontja helyez-
kedem. Érdelődés a hajó nagysága, zene és
alakja iránt azaz a halász és hajójáról. Elő-
re becsajítottam utas olyan nagy mint amilyent
Ti elképzelték, hogy Nyiregy háza kecskéi, és amin
egy ezred válogatott baletina a vetkőző táu-
cot ropja az estabédhez. Csak egy kicsi mint
minden halászhajó amit tonnában mérnek. Egy
tonnás hajó az már nagy és azon 5-8 ember
dolgozik. Az anyám egy fél tonnás amin 2-em-
ber kellene de én egyedül fogok menni és így
több munka de több pénz a kereset. Időm most
sincs sok mivel a motort most raktam össze és a fes-
tést most kezdem el. Május 15-ik napján aztán
kifutok az oceánra és 4 hónapig a vízben le-
szek. Ezt azért írom, hogy tudjátok, hogy addig
nem jövök be szülőföldre. Nagyon sok dol-
gom van amit még addig el kell intézek mivel
Vancouverből kell mindent rendelni. A kótákra írd
még, hogy, zongora, dob, vagy hegedűre akartja-
tok és mit küldjek. Twistet, Cool (kül) Jazzt
Mambót, Bossa novát, Csacsa csát, csak írjátok meg -

④

④

mert sem gondolat olvasó sem zenei talentum-
nem vagyok. Most csak azért jöttem vissza
Vancouverből, mert a hajót muszály kiismor-
nem és a Navigációs vizsgát lekeletyem.
Nagyon sok reményem fűződik a hullászósához
és ha minden sikerülne úgy ahogy szeretném
talán pótolni tudnám a kocsitok egyike felét
ebben az évben és a másikat a másikban. Nem
írtam semmit, hogy milyen részlet frizterre le-
het autót venni. A Televíziós szakmát nem
fejeztem be mivel itt nem ingye és a szakma
tanulás és különben is a TV gyártól leadtak
6- ezer embert. Ez az amit be szeretnék ne-
ked mutatni nyugatról, hogy itt a TV szereplő
gondol egyet és mivel természetesen sok utca seprő-
ket és jól fizetnek rögtön elvagy utcaátseprői.
Mindeki mindig oda rohan ahol több a
pénz, ezért van az, hogy én is már csak utca
seprő nem voltam pedig szerettem volna az
leánykorak nem vettek fel. Itt nincs szégyen.

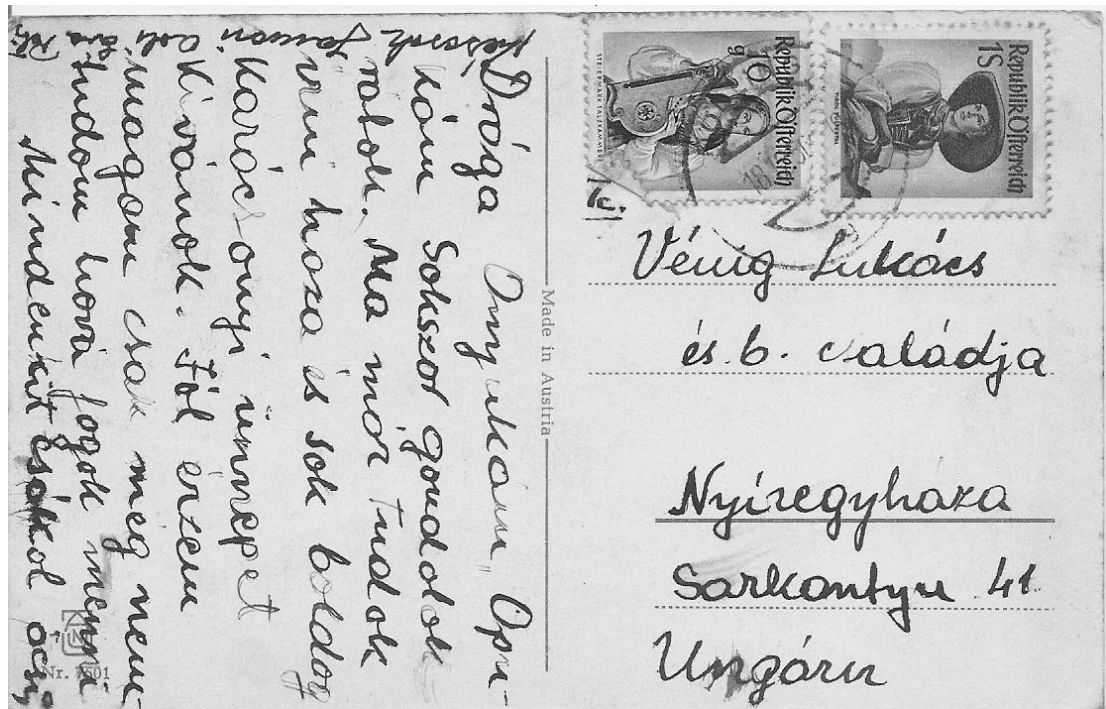
Most Bucsúzom és remélem hamarosan
is.

Milliószor csókolom az egész
családot. Öcsi

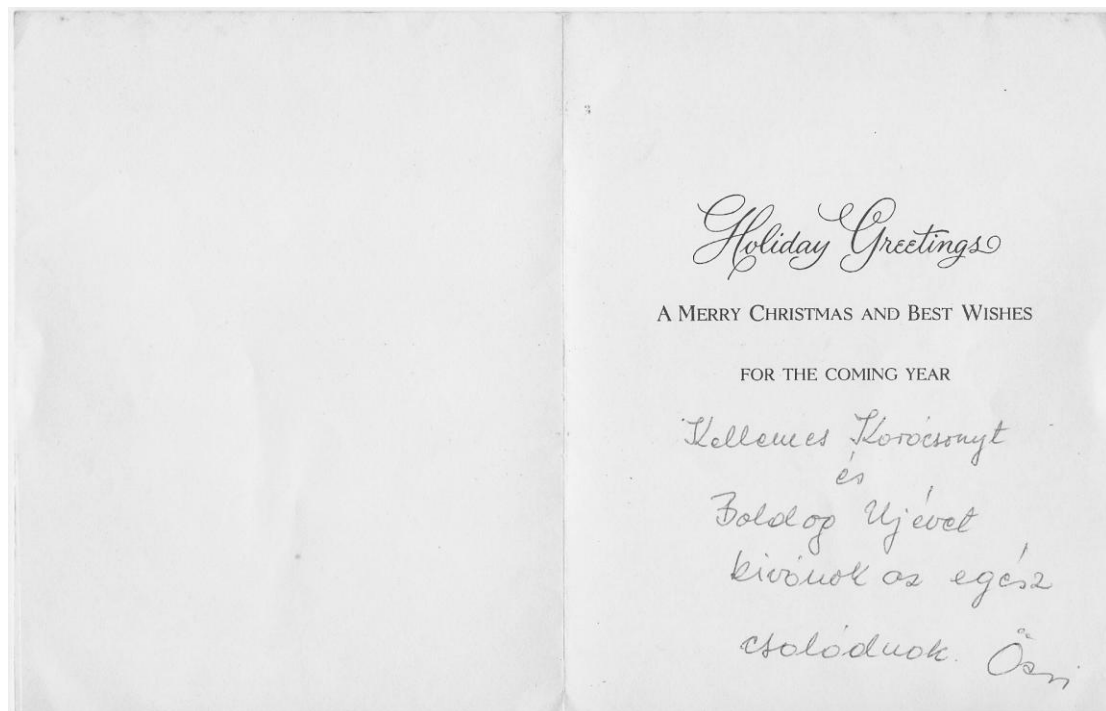
Téged, barátnőidet külön ölelek bátyáid
is.

Öcsi

KÖZEPES LEVÉL - G16

RÖVID LEVÉL - G13

2. HORVÁTH JÁNOS LEVELEI

2.1. A LEVELEK ÁTIRATA

Hj1

Dátum:

1947. XII. 28. Debrecen

Címzés:

Vénig Jancsika

úrnak

Nyiregyháza

Sarkantyu u 41sz

Szöveg:

Nagyon sok boldog

névnapot kíván

Neked Jancsikám

és csókol

Évike és Janci

Pistabátyának és Öcsikének is

kívánunk sok boldogságot nevenap-

juk alkalmával csókolunk mindenkit

Horváthék

Hj2

Dátum:

1948. XII. 23. Debrecen

Címzés:

Vénigh Lukács

urnak és b. cs.

Nyiregyháza

Sarkantyu u. 41sz.

Szöveg:

Édes Rózsikám és Lukikám!
Először is nagyon boldog kará-
csonyi ünnepeket kívánunk Nek-
tek Margitkanéninek Pitabácsinak
és a gyerekeknek. Hogy vagytok? Mi
mostanába nem a legjobb egészség-
be voltunk, mert minyájan meg-
voltunk fázva, de mostmár kez-
dünk hejre jönni. Mikor jöttök
hozzánk? Gyertek el az ünnepekre.
Mondjátok meg Margitkanéninek is
hogy jöjjenek el. Nagyon sokszor csó-
kolunk benneteket Margitnéit
Pistabácsit és a gyerekeket
Szeretettel Éva Anyuék és Klára
(Szélen) jók legyetek!!!

HJ3

Dátum:

1951. JUL. 17., Budapest

Címzés:

Vénig Lukácsné

Nyiregyháza

Sarkantyú u 41.

Hungária

Szöveg:

Rózsika!! Nem kell félni

Lukács nincs annyira berug-

va mint amennyire mutatja

Levelünk vétele után

szedje a ?? és

jöjön fel kézcsok Jancsi

Kedves Rózsika nagyon

jól érezzük magunkat
csak kár, hogy nincs
itt. Minnél előbb
jöjjön föl nem fogja
megbánni siessen. Csók Éva

HJ4

Dátum:

1952. XI. 30.

Címzés:

Tc

Gulyás István

részére

Nyiregyháza

Sarkantyú. u. 41.

Szöveg:

Üdvözetem küldöm
Budapestről az egész
családnak. Öcsi nem
tudom elképzelni hogy
miért nem irtok a cím
megváltozott új cím.
B.p. 180 P.f. 9197/a
üdv a fiukat irjatok
Zoli.

HJ5

Dátum:

1952. XII 21./23. Budapest

Címzés:

Tc.

Vénigh Lukácsné

Nyiregyháza

Sarkantyú u 41

Szöveg:

Boldog karácsonyi

ünnepeket kívánok

Lukács bácsinak

Rózsika néninek

Matyikának

Öcsikének és

Jancsikának

Rózsika néni egy jó fia.

Zoli

HJ6

Dátum:

1954. XII. ??, Budapest

Címzés:

Vénigh Lukács és b.

családja

Nyiregyháza

Sarkantyú u 41.

Szöveg:

Kellemes ünnepeket

kívánunk az egész

családnak és sok jó

egészséget a hurka kolbász

jó volt nagyon köszönjük

ha tudtok gyertek fel

az ünnepekre

csokolunk benneteket

nagyon sokszor

Jancsi Éva

gyerekek.

Hj7

Dátum:

1955. IV. ?? Budapest

Címzés:

Vénig Lukács

és b családja

Nyiregyháza

Sarkantyú u 41

Szöveg:

Kellemes ünnepeket

kivánunk

Éva Jancsi

Peti Zoli

Hj8

Dátum:

1956. ?? 16. ?tábor

Címzés:

Tc.

Vénigh Lukácsné

Nyiregyháza

Sarkantyú. u. 41.

Szöveg:

Kellemes

húsvéti

ünnepet

kivánok

Zoli

Hj9

Dátum:

1957. 11.18, Palermo

Címzés:

Vénig Lukács

Nyiregyháza

Sarkantyú-ú 41.

Hungária

Szöveg:

Sok szeretettel gondolunk

rátok Palermoból

gyönyörű napsütéses időben

Mi jól vagyunk reméljük

ti is? Este 8 kor

indulunk Nápolyba

végig nézzük ezt a szép

helyeket azután indulunk

Halifaxba sokszor csoko-

lunk benneteket Jancsi Éva

II 17en

Zoli Peti

Hj10

Dátum:

1957. VI. 17. West Hawk Lake, Manitoba, Canada

Címzés:

Vénigh Lukács

Nyíregyháza

Sarkantyú-utca 4.

Hungária.

Szöveg:

POST-OFFICE!

cím West Hawk Lake, Manitoba, Canada

Draga Rózsika Lukács Nanoka és

Jancsika! E pillanatban
itt nyaralunk amit a
kép ábrázol nagyon szép
hely szept 1-ig itt leszünk
Ha irtok a fenti aláhuzott
címre írjatok. Remélem
levelem már megkaptátok?
Írjatok Öcsiről mert nekem
még eddig nem válaszolt
Jól vagyunk, egészségesek
remélem már ti is túl
vagytok a bajokon? Írjatok
minél előbb sokszor csokolunk
benneteket Évát is Matyit is
Jancsi Millió csók Éva

Adélka Petike

957 VI 17.

HJ11

Dátum:

1960. V. 21

Címzés:

Hiányzik a boríték

Szöveg:

Legszívesebben a valóságban
küldenék egy ilyen kocsit nektek
de félek hogy nem tudnátok a
vámot kifizetni! Lehet hogy
nem sokára ültök benne!
Éva a volánnál ül de nem látni
jól!

960 V 21

HJ12

Dátum:

1971. ???. (Karácsony környéke) Manitoba, Canada

Címzés:

Vénig Lukács

Nyiregyháza

Sarkantyú-utca 41

Hungary

Szöveg:

Kedves Rózsika és Lukács! Kivánunk nektek

Kellemes Karácsonyt és Boldog Új évet Reméljük

jól vagytok? Mi is meg vagyunk mindanyian! Szeretettel

csokolunk benneteket Péteréssel, Matyiéssel és

Jancsiékkal együtt Jani Éva gyerekek!

HJ13

Dátum:

1956 előtt

Címzés:

Vénig Lukácsné és

b családja

Nyiregyháza

Sarkantyú u 41

Szöveg:

Jó halász lé

mellet rátok

gondolunk már

feltolhatnátok a

képeteket. kécsók

Jancsi

Jó volna együtt

lenni Veletek

egy kis murira

csókol Éva

Hj14

Dátum:

1956 előtt, ?. JUL. ?. Budapest

Címzés:

Vénigh Lukácsné

elvtársnőnek

Nyíregyháza

Sarkantyú u 41. sz

Szöveg:

Üdvözetünket küldjük

a „Margitszigeti nagyszállóból”.

Nagyon jól érezzük magunkat

„Lukácsbácsi formában van”

Pénz már almás! Nő

dögivel! Üdvözljük a fiúkat

kezsók Gabi- Jancsi!

Hj15

Dátum:

195?.VIII.?? Mátraháza

Címzés:

Vénig Lukács

elvt.

Budapest

Már. kórház XXIV osztály

II sebészet 205. sz.

Szöveg:

M. házi vasutas üdülő

Kedves Lukikám!

Leveled megkaptam, szomorúan

vettem tudomásul, hogy mitörtént

veled. Most Mátraházáról írok, szeret-
ném ha te is itt lennél egy jó haver
férfival. 25-én megyek haza, írdál
és ha még ott leszek felkereslek. El-
mentem volna már de mindég úgy
volt hogy jössz haza. Nagyon jó e-
gészséget kívánok
Ölel barátod Jani
Írdál

Hj16

Dátum:

1956 után, karácsony környékén. Canada

Címzés:

Hiányzik a boríték

Szöveg:

Kedves Rózsika Lukács
Jancsika Nanoka!
Kívánunk nektek
Kellemes Karácsonyi
ünnepeket. Reméljük
jól vagytok? Levelünk
re még mindig nem
válaszoltatok! Mi van
veletek Írdatok!
Mi is jól vagyunk mind
anyian
Szeretettel
csokolunk benneteket
Jancsi Éva Peti Zoli

Hj17

Dátum:

1956 után, húsvét környékén, Canada

Címzés:

Hiányzik a boríték

Szöveg:

Drága Rozsika Lukács Nanoka Jancsika!

Noha két levelemre még eddig választ nem kaptunk azért mi nem feledkezünk meg róla
tok Először is kívánunk nektek nagyon jó és kellemes ünnepeket tiszta szívből a mi egészségünkre is igyatok egy kicsit. Mi hála a jó Istennek jól vagyunk amit nektek is kívánunk. Éldegélünk és melodiázunk én már szabályos pék lettem ezt sem gondoltam volna azt szeretném tudni hogy még mi leszek még itt Canadában mert már tanultam itt egy pár mester séget ezzel a vén fejemmel ha úgy jól bele gondolok jokat nevetek rajta! Fő a kedély! Igaz? Az meg rendben van. E levelet is itt írom a pékségben Éva éppen most mondott valamit amit Rózsika szokott a kutyával kapcsolatban, mert egy kicsit leéget a tésztája. Azért majd csak meg eszik ezek a süket angolok! Lukikám Hiába várom a régen beigért levelet de sajnos hiába! Probáld már meg a tollat a kezébe venni a borospohár helyet. Én lassan már éjjel nappal fogok dolgozni de remélem hogy meg is lesz az eredménye! Irjatok minél előbb, majd legközelebb többet írok, most nagyon sok a kötelességem az ünnepekkel kapcsolatban. Elhatároztuk hogy

meg látogatunk benneteket Igaz hogy egyelőre csak
képen de így is jobb mint sehogy. Igaz? Fő helyre
tegyétek hogy had nézzünk jól szét nálatok. És ne
balhézzatok mert közbe szolunk

(Másik oldalon)

No egyszer az is
eljön Sosem lehet tudni
a képről részletes véleményt
kérünk ha van nektek
küldjétek hogy mi is had
beszélgessünk veletek!
Sokszor csokolunk benneteket
Igaz szeretettel

Jancsi Éva

Petike Adélka

Matyiékat és Csermákékat
is csokoljuk.

Happy Easter
that you are!
And that's just the kind
Friends who are never forgotten --
or they're far,
Whether they're near
folks remember
Some friends are the kind

Na talán egy szó az is
eljön, sarku lebet tölve
a péntől visszatérve
főnök és van még
különböző más mi is tal
beszélgetni lehet
sokszor csodálom bevétele
gyár mozdattal.
Javni évek,
Petike család
állatjait is csodálom
is csodálom.

Coutts
Holland

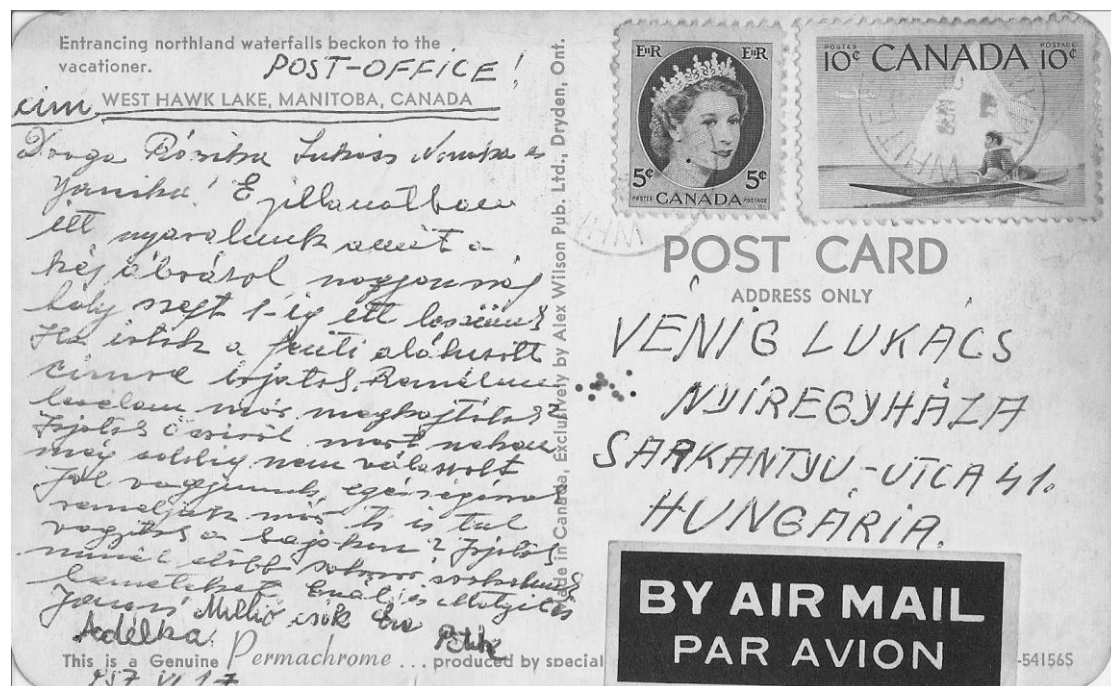
15 E 32-S
COPYRIGHT CANADA

To a Special Friend at Easter

Dröje Rostir-Lukos Nourha Jauriba!
 Kolu bit kucleure may solliq volaset meu
 kaptus ast mi meu folekberius may ola
 tol Elion is kinnul naktas noyau ja is keller
 mis imupetis kista viabil a mi eggejiuntre
 is iggetis eg kinnul, eli tala a ja folekber ja
 voggus auit naktas is kinnul elolijehul
 is meloliasus in mos nobilys ja lettem
 est seu gonolotian volua ast meethien-tudij
 toff may mi lettes may itt Caenolaboeu
 moot mos toullane itt eg ja meater
 seget essel a ven fejeumel la nyz jol
 lele gonolotid jobot neveth rajta To a
 krolly. Tgar? ar may reuolbeu raei. E leuelat
 is itt isou a joksijbeu Eua iggu moot monolys
 volaniut auit Rostir-Lukos a putjival kuf
 colatbeu, moot eg kinnul kigget a teostajer
 auit majol esok may essel erek a siiket
 angolod! Subitail Thiba vavou a regou
 beigiet krollyt ole rojnos Thiba! Porbitat
 mos a tollet a bererlbe reui a boros jlar
 lalyet. Ea laronu mos ejel noyol foyol
 ololgorui ole reuileu toff may is lesz ar essel
 meing! Fojatid miel elobb, majol bejkore
 lebb tibbel isol, moot noyau rth a kotelestrigeu
 ar imupetis kinnul kinnul, eli tala a ja folekber ja
 may latojatul beutekrot Tgar toff eggetis erek
 bejou ole igg is joll mint scheg Tgar? To! Lelyre
 tegjitel toff toff nissied jol mit nolotol. E in
 kalheriatel moot korb volunke

KÖZEPES LEVÉL - HJ10

RÖVID LEVÉL - HJ1

